

Сторінки історії

УДК 378.4:61(477.85)(09)БДМУ

Т.М. Бойчук, А.А. Мойсей

ПЕРШІ КРОКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО ІНСТИТУТУ (1946-1951 РР.)

Вищий державний навчальний заклад України «Буковинський державний медичний університет», м. Чернівці

Резюме. У статті робиться спроба аналітичного та синтезувального підходів до висвітлення історії розвитку Чернівецького державного медичного інституту в 1946-1951 рр.: закріплення за інститутом будівель для розміщення теоретичних корпусів, клінічних баз та студентських гуртожитків; якісний, кількісний та національний склад професорів, викладачів та студентів; органі-

зація кафедр; навчально-виховний процес; наукова та лікувально-профілактична діяльність закладу тощо.

Ключові слова: Чернівецький державний медичний інститут, Буковинський державний медичний університет, лікувально-медичний центр, науково-дослідна робота, методична комісія, проблемна комісія, професорсько-викладацький склад, клінічна база, студентське наукове товариство.

Вступ. Продовжуючи розпочаті в попередній статті [32] дослідження історії розвитку Чернівецького державного медичного інституту (Буковинського державного медичного університету), увазі читача пропонується інформація, що характеризує перші кроки в організації діяльності навчального закладу в 1946-1951 рр. На розсуд читачів пропонується інформація щодо якісного та кількісного складу людського потенціалу інституту, організаційного боку діяльності навчального закладу, його виховної та лікувальної складових. Науковий аспект роботи закладу складає важливий компонент його функціональної ролі.

Робота, будучи ще однією цеглинкою в спорудженні стрункого та міцного віртуального образу *Alma-mater*, а також величезної кількості відданих своїй справі медиків, має на меті показати реальну картину нелегкого періоду становлення Чернівецького державного медичного інституту.

Історіографія та джерельна база дослідження. Історіографічний огляд літератури, присвяченої історії ЧДМІ, засвідчує, що до великої кількості робіт, доброзичливих за емоційним навантаженням та якісних з наукового боку, слід додати комплексне дослідження окремих етапів становлення і розвитку БДМУ (у тому числі період 1944-1951 рр.), увести до наукового обігу нові, не видані раніше архівні та інші джерельні матеріали з даної проблематики.

До статті долучено архівно-музейні матеріали з фондів Державного архіву Чернівецької області (ДАЧО), наукового архіву та історико-медичного музею БДМУ, які умовно можна розділити на такі групи: 1) особові справи співробітників ЧДМІ [1-2]; 2) річні звіти про роботу навчального закладу, звіти та історичні довідки про організацію та історію окремих кафедр та інституту в цілому [5; 9-10; 13; 18-31]; 3) річні бухгалтерські звіти та кошториси організації [6-7; 12; 14; 16-17]; 4) протоколи засідань вчених рад [11]; 5) матеріали міністерських перевірок наукової

діяльності ЧДМІ [15]. Низка матеріалів (таблиці № 1-8, рис. № 1 у тексті; додатки № 2, 5, 8, 10-17) публікується вперше.

Умови, в яких організовувався інститут. Навчальний заклад створювався в умовах повоєнної розрухи (була зруйнована вся лікувально-профілактична мережа області), поширення епідемічних та ендемічних захворювань (висипний та черевний тифи, ендемічний зоб, туберкульоз, венеричні хвороби тощо), несприятливих кліматичних (засуха та голод) та побутових умов (недостатньо опалювалися навчальні приміщення, часті перебої з водопостачанням та електроенергією, постачанням хліба). На організацію професійної діяльності вишу негативно впливала насаджувана ідеологія: зобов'язаність сформува-ти у студентів-медиків комуністичний світогляд; мобілізація колективу на «здійснення всебічної допомоги фронту для прискорення перемоги над ненависним ворогом...» тощо. У світлі цих завдань регулярно проводилися науково-теоретичні конференції за участю співробітників ЧДМІ; щотижневі інструктивні наради з агітаторами інституту; бесіди-лекції в студентських гуртожитках; діяла школа комсомольського активу; проводилася політико-масова робота серед населення міста і районів області (всі члени кафедри марксизму-ленінізму були позаштатними лекторами обкому партії); майже всі співробітники ЧДМІ були агітаторами на виборчих дільницях під час виборів до Верховної ради СРСР та в місцеві ради; професори та викладачі університету навчалися в новоствореному вечірньому університеті марксизму-ленінізму. Панувала тотальна політизація навчального процесу не тільки в плані суспільно-гуманітарних дисциплін, а й фахових, медико-біологічних наук.

Навчальні корпуси. Наприкінці серпня 1946 р. інститут розташовувався в приміщеннях чотирьох будівель: на *Театральній площі*, 5 (нині центральний корпус БДМУ по вул. *Театра-*

льній, 2), колишньої стоматологічної, а пізніше очної лікарні по вул. *Балмаша, 3* (сьогодні це морфологічний корпус по вул. *Ризькій, 3*), колишнього гуртожитку учнів школи «Ion Nistor» по вул. *Т. Масарика, 2* (сьогодні це теоретичний корпус по вул. *Богомольця, 2*), по вул. *О. Кобилянської, 42*. В адміністративному корпусі (пл. Театральна, 5) розташували дирекцію інституту, кафедри іноземних мов, фізики, військово-медичної підготовки, марксизму-ленінізму; в анатомічному (вул. Балмаша, 3) – кафедри норм. анатомії, топоанатомії з оперативною хірургією; у теоретичному (вул. Т. Масарика, 2) – бібліотеку, кафедри біології, біохімії, гістології, фармакології, норм. фізіології, патологічної фізіології; у гігієнічному (вул. О. Кобилянської, 42) – кафедри загальної гігієни, мікробіології.

У 1949 р. створено кафедру фізичного виховання і лікувальної фізкультури. Фізичне виховання спочатку входило до кафедри спецпідготовки, пізніше ця дисципліна була відокремлена в курс, який згодом переріс в окрему кафедру.

Зміни щодо розташування теоретичних кафедр у період 1946-1951 рр. були мінімальними. Так, у серпні 1945 р. кафедра загальної хімії розташована в теоретичному корпусі, що по вул. Богомольця, 2 (до того лекції і практичні заняття проводились на базі Чернівецького університету); у 1946 р. – розташована на 4-му поверсі адміністративного корпусу. У 1950 р. дирекція ЧДМІ з метою покращання науково-дослідної роботи вирішила перевести кафедру мікробіології з вул. О. Кобилянської, 42 до приміщення кафедри гістології на вул. Богомольця, 2, таким чином помінявши їх місцями [27, арк. 26-35, 131]. Постійного місця розташування не мала кафедра судової медицини. У 1946-1948 рр. кафедра перейшла до приміщення обласної судово-медичної експертизи та отримала три кімнати в будівлі 2-ї поліклініки. Навчальний процес викладачі цієї кафедри проводили одночасно в трьох місцях: лекції читалися в аудиторії кафедри госпітальної хірургії; обстеження трупів проводилось у спеціальній секційній моргу судово-медичної експертизи та в приміщенні похоронного агентства неподалік від кладовища. У 1950 р. кафедрі передано приміщення колишньої церкви, що на цвинтарі, яке було переобладнано під навчальне.

Клінічними базами ЧДМІ в період 1946-1951 рр. були: обласна і міська лікарні, обласна дитяча лікарня, психіатрична лікарня, пологовий будинок, госпіталь інвалідів Великої Вітчизняної війни, туберкульозна лікарня, залізнична лікарня, перша і друга міські поліклініки та диспансери. Кількість ліжок у клінічних базах ЧДМІ порівняно з 1944-1945 рр. зросла з 1050 до 1200 (табл. 1).

Крім того, у приміщенні прозектури обласної лікарні було розташовано кафедру патанатомії (організована у квітні 1945 р.), а на базі моргу лікарні розгорнуте трупне господарство кафедри норм. анатомії.

Дані, наведені в таблиці 1, свідчать про те, що тільки частина клінічних кафедр розпочали свою навчально-педагогічну діяльність у 1944-

1945 н. р. Вони були організовані пізніше, ніж теоретичні кафедри та розпочали свою діяльність на початку 1945-1946 н. р.

Кошторис ЧДМІ, який у період 1946-1951 стрімко зростав¹, дозволив не лише збільшити кількість ліжок, але й покращити умови утримання хворих. Так, наприклад, у клініці факультетської терапії в 1950 р. за рахунок проведення реконструкції будівлі, замість існуючих двох палат по 25 ліжок, створено вісім палат по 6-7 ліжок [27, арк. 101], з часом кількість ліжок збільшено до 85.

Дирекції ЧДМІ вдалося збільшити кількість місць у **студентських гуртожитках**, та, що важливо, повернути будівлю готелю «*Брістоль*» замість гуртожитку на вул. Червоноармійській, 23. Отже, якщо в 1946-1948 рр. ЧДМІ володів трьома гуртожитками (на вул. Червоноармійській, 3; 23; О. Кобилянської, 53), в яких розташовувалося близько 350 студентів² [13, арк. 55-56], то станом на 1951-1952 рр., після капітального ремонту гуртожитків, – близько 600 студентів (це становило приблизно 50 % від контингенту студентів інституту) [19, арк. 3-5]. Приміщення колишнього готелю «*Брістоль*» було передано на баланс ЧДМІ 29 квітня 1949 р. Міністерство охорони здоров'я УРСР виділило 726000 крб. для її реконструкції. Ремонт проводився у декілька етапів: 1-й етап – одне крило будівлі у 1949-1950 рр., де розмістили 130 студентів; 2-й етап – ремонт другого крила у 1950-1951 рр. (230 студ.) та цокольного поверху [19, арк. 3-5].

У 1948 р. проведено ремонт у гуртожитках (побілка стін, ремонт печей, вставлені вікна). До 1-го травня відремонтовано та пофарбовано фасади гуртожитків. У гуртожитку, що на вул. О. Кобилянської, 53 відновлене водопостачання. Для гуртожитків закуплено тумби, забезпечено їх на 80 % столами і стільцями, трьома змінними постільною білизни, дерев'яні тапчани замінено на ліжка. Облаштовано також червоні куточки та побутові кімнати. Значним успіхом дирекції інституту було забезпечення для студентів у гуртожитках цілодобової подачі води та електроенергії. Після організації своєї пральні, інститут відмовився від послуг міської. Протягом опалювального сезону гуртожитки безперебійно забезпечувалися паливом. Проте на кожну пічку видавалося в середньому по 8 кг дров, що дозволяло підтримати в кімнатах лише мінімально необхідну температуру [13, арк. 56-58].

У 1948 р. з 2000 складометрів дров і 500 т вугілля, необхідних для опалення приміщень інституту, виділено 240 т вугілля, з яких 80 т породи, не пристосованої для наявної опалювальної системи [13, арк. 59-60].

У навчальному корпусі по вул. Богомольця, 2 на договірних умовах з Чернівецьким трестом їдалень та ресторанів працювала студентська їдальня III розряду. Протягом 1947-1948 н. р. вона обслуговувала дворазовим харчуванням 250-300 студентів. Цей заклад характеризували низький рівень культури обслуговування і санітарного стану, постійні черги (недостатня кількість

Таблиця 1

Клінічні бази ЧДМІ в 1946-1951 рр.

Назви клінік	Дата заснування	Кільк. ліжок	Розташування	
			1946-1951 рр.	2016 р.
госпітальної терапії	08.1945	100	міська лікарня (колишня єврейська лікарня), 2-га міська поліклініка. Спочатку розміщувалася на базі обласної лікарні разом із клінікою факультетської хірургії	Лікарня швидкої медичної допомоги (ЛШМД), Чернівецький обласний госпіталь ветеранів війни (кафедра внутр. медицини, клін. фармації та професійних хвороб); Чернівецький обласний кардіологічний диспансер, Чернівецький обласний лікарсько-фізкультурний диспансер, КМУ «Міська поліклініка № 2» (кафедра внутр. медицини, фізичної реабілітації та спорт. медицини); ЛШМД, МКПБ № 1, Міська поліклініка № 1, 3, Міська дитяча поліклініка (кафедра сімейної медицини)
госпітальної хірургії	09.1945	120	міська лікарня (колишня єврейська лікарня)	ЛШМД, Обласна клінічна лікарня (ОКЛ), Міська лікарня № 1 (Вузлова клінічна лікарня ст. Чернівці) (кафедра хірургії та урології); Обласний клінічний онкологічний диспансер (кафедра онкології та радіології); ОКЛ, Міська дитяча клінічна лікарня, Чернівецька міська клінічна лікарня № 2 (кафедра дитячої хірургії та отоларингології; курс дитячої хірургії організований у 1969 р.); ЛШМД (кафедра травматології, ортопедії та нейрохірургії); ОКЛ, Обласна дитяча клінічна лікарня № 2, Спеціалізована школа I-III ступенів № 22, Чернівецька обласна загальноосвітня школа-інтернат I-III ступенів (кафедра хірургічної та дитячої стоматології)
пропедвтичної терапії	02.1945	80	обласна лікарня (I терапевтичне відділення)	Чернівецька міська клінічна лікарня № 3 (кафедра пропедвтики внутрішніх хвороб); ОКЛ, ЛШМД, Обласний спеціалізований будинок дитини, Чернівецька міська клінічна лікарня № 3, КМУ «Чернівецький обласний наркологічний диспансер» (кафедра догляду за хворими та ВМО)
факультетської терапії	1945	85	обласна лікарня	ОКЛ (кафедра внутрішньої медицини); Обласний клінічний протитуберкульозний диспансер, Обласний дитячий протитуберкульозний санаторій «Садгора» (кафедра фтизіатрії та пульмонології); ОКЛ, Чернівецький обласний ендокринологічний Центр (кафедра клінічної імунології, алергології та ендокринології)
факультетської хірургії	кінець 1944 р.	105	обласна лікарня	ОКЛ, Міська лікарня № 1 (кафедра хірургії); ОКЛ, ЛШМД (кафедра анестезіології та реаніматології)
очних хвороб	02.1945	45	обласна лікарня (очне відділення)	ОКЛ, Чернівецька міська клінічна лікарня № 2, КМУ «Міська поліклініка № 2» (кафедра офтальмології ім. Б.Л. Радзіховського)

Таблиця 1 (продовження)

Назви клінік	Дата заснування	Кільк. ліжок	Розташування	
			1946-1951 рр.	2016 р.
вуха, горла, носа; ЛОР клініка	12.1944	40	обласна лікарня (ЛОР відділення)	ОКЛ, Чернівецька міська клінічна лікарня № 2, Міська дитяча клінічна лікарня (кафедра дитячої хірургії та отоларингології)
загальної хірургії	01.1945	60	до 1947 р. розміщувалась на базі обласної лікарні, у 1947-1948 рр. – залізничної лікарні, 1948-1953 рр. – госпітально інвалідів Великої Вітчизняної війни. Додаткові бази: онкологічна лікарня, станція переливання крові, протитуберкульозний диспансер	ЛШМД, Чернівецький обласний центр служби крові (кафедра загальної хірургії)
шкірно-венеричних хвороб	04.1945	80	обласна лікарня (шкірно-венерологічне відділення). Створена на базі обласного шкірно-венерологічного диспансеру	Обласний шкірно-венерологічний диспансер (кафедра дерматовенерології)
інфекційних хвороб	07.1945	125	обласна лікарня (інфекційне відділення)	ОКЛ, ОКУ «Обласний центр з профілактики та боротьби зі СНІДом» (кафедра інфекційних хвороб та епідеміології)
дитячих хвороб	02.1945	120	обласна дитяча лікарня	ОКЛ, Міська дитяча поліклініка, Обласний дитячий протитуберкульозний санаторій «Садгора» (кафедра педіатрії та дитячих інфекційних хвороб); Міська дитяча клінічна лікарня, Обласний центр медико-соціальної реабілітації дітей з органічним ураженням нервової системи, Клінічний пологовий будинок № 2 (кафедра педіатрії, неонатології та перинатальної медицини); Обласна дитяча клінічна лікарня № 2 (кафедра педіатрії та медичної генетики)
акушерства і гінекології	02.1945	100	пологовий будинок № 1	ОКЛ, МКПБ № 1, Міська лікарня № 1, КМУ «Міська поліклініка № 2», Медичний центр лікування безпліддя (кафедра акушерства і гінекології); МКПБ № 2, Міська лікарня № 1 (кафедра акушерства, гінекології та перинатології)
нервових хвороб	04.1945	60	психіатрична лікарня. У 1946 р. клініці надано 2-поверховий будинок, побудовано також аудиторію на 150 місць	У 1978 р. кафедри об'єдналися; з 2001 р. вона носить назву – кафедра нервових хвороб, психіатрії та медичної психології ім. С.М. Савенка. Клінічні бази: Обласна психіатрична лікарня, Міська лікарня № 1, Обласний центр медико-соціальної реабілітації дітей з органічним ураженням нервової системи
психіатрії	09.1945	60	психіатрична лікарня	
				Чернівецький обласний госпіталь ветеранів війни (кафедра ортопедичної стоматології); Військовий госпіталь № 376 м. Чернівці (кафедри ортопедичної та терапевтичної стоматології); ОКЛ, ОКМУ «Патолого-анатомічне бюро» (кафедра патанатомії)

столів і стільців), несмачна та малокалорійна їжа. У період з 1948 по 1951 рр. обід в їдальні у середньому коштував 2-3 крб [19, арк. 214].

Підсобне господарство ЧДМІ, що знаходилось у с. Чорнівці (75 га) до 1948 р. було нерентабельним у зв'язку із засухою та її наслідками й утримувалося за рахунок бюджету інституту. У господарстві в 1948 р. було шість коней та два жеребці, 2 пари волів, 4 поросят, 40 курей, 11 гусей, 11 качок. Земля господарства була засіяна озимою пшеницею (8,2 га), вівсом (7 га), ячменем (6 га), картоплею (5 га), кукурудзою (15 га), столовим буряком (0,5 га), цибулею (0,25 га), бахчею (1 га), морквою (0,5 га), капустою (1,5 га), помідорами (0,25 га), огірками (0,8 га), кормовими травами (14 га). Решта землі знаходилась під паром [13, арк. 60-61]. У 1949 р. земля господарства була передана новоствореному колгоспу.

Станом на 1 січня 1948 р. ЧДМІ володів п'ятьма автомашинами, двома підводами, двома саньми, одною бричкою [12, арк. 42]. Як і в попередні роки, інститут власними силами не міг забезпечити себе паливом. При ЧДМІ також знаходилась база мотошколи, яка регулярно готувала водіїв мотоциклів і автомашин. На балансі мотошколи було чотири мотоцикли: "Киевлянин" (1), "ИЖ-350" (2), "Москва" (1) [19, арк. 61-62].

Контингент студентів. У 1946-1947 рр. змінюється якість вступної кампанії. Крім заходів, проведених у попередні роки, – створення підготовчих курсів, популяризація знань про професію лікаря учням чернівецьких шкіл тощо, – дирекція ЧДМІ організувала зустрічі-бесіди з випускниками середніх шкіл міста і області, в яких брали участь професори інституту; провела низку екскурсій для випускників середніх шкіл по кафедрах і лабораторіях вишу; у всі райкоми комсомолу західних областей УРСР, а також у всі школи були розіслані програми і правила прийому до вищого навчального закладу. Перелічені заходи забезпечили значний приплив заяв від абітурієнтів. Хоч у 1947 р. прийом до ЧДМІ був

зменшений з 300 до 200 абітурієнтів [11, арк. 53], насправді за цей рік було прийнято 264 особи, з них на I курс – 220 осіб (20 з них перевелися з інших вишів) [12, арк. 2]. У 1948 році вже надійшло близько 500 заяв на 200 місць [13, арк. 11].

Запропонована діаграма (рис. 1) ілюструє той факт, що в період 1946-1951 рр., незважаючи на зменшене число прийому, середня чисельність студентів тримається приблизно на рівні 1257 щорічно.

Потрібно відзначити той факт, що, як і в попередні роки, у період 1946-1951 рр. був великий відсів студентів протягом навчальних років. Так, у 1947 р. ця кількість складає 125 студентів [12, арк. 2]; у 1949 р. – 73 студенти (з них переведено в інші виші – 13, виключено за невідвідування лекцій – 23, з інших причин – 37). Лише за період з 1 жовтня по 20 грудня 1950 р. з інституту вибуло 19 осіб, з них за власним бажанням – п'ять, відраховано за невідвідування лекцій – вісім, переведено до інших ВНЗ – шість [20, арк. 2]. Значною була також кількість студентів, які переводилися до ЧДМІ з інших вищих навчальних закладів.

Кількість випускників зростає з 88 у 1946 р. до 303 у 1951 р. (табл. 2). У першому випуску дипломи з відзнакою отримали вісім студентів: В.А. Анохін, Е.М. Вороніна, Л.Г. Вайнгріб, Є.А. Гостева, М.М. Йоффе, Я.А. Фельдман, Ш.Б. Янкелевич, А.А. Яновська.

Серед студентів чисельність українців у період з 1946 по 1951 рр. поступово збільшується (табл. 3). Станом на 1 січня 1951 р. їх налічувалось – 621 особа, що становило 54,8 % (у 1949-1950 н. р. – 48,3 %). Чисельність студентів російського та єврейського походження натомість зменшилася: станом на 1 липня 1951 р. відповідно до 16,1 % та 27,1 %. Серед студентів інших національностей переважали молдавани, білоруси та поляки [19, арк. 15].

Відповідно до рекомендацій Міністерства охорони здоров'я в період із 1946 по 1951 рр. зростає чисельність абітурієнтів із Західної України (у т. ч. Чернівецької обл.) з 10, 2 % у 1946 р. до

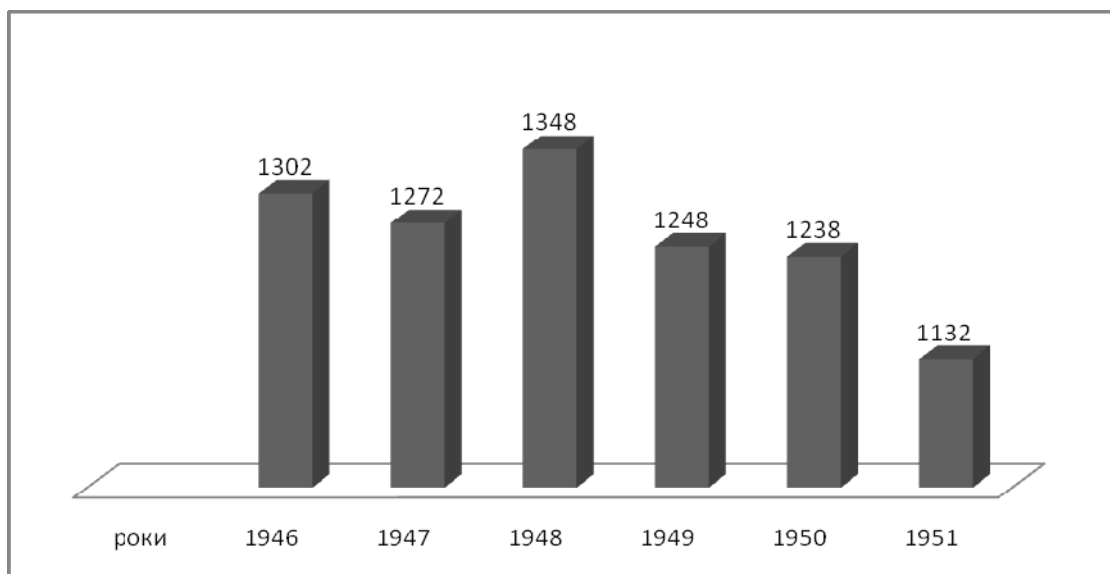

Рис. 1. Динаміка зростання чисельності студентів Чернівецького державного медичного інституту (1946-1951 рр.)

Таблиця 2

**Чисельність та національний склад випускників
Чернівецького державного медичного інституту (1946-1951 рр.)**

Рік випуску	Випущено лікарів	українців	росіян	євреїв	інші націон.
1946	88	25 %	33 %	42 %	-
1947	157	30 %	30 %	34,1 %	5,9 %
1948	179	28,5 %	22,3 %	45,9 %	3,3 %
1949	275	54,9 %	15,6 %	26,7 %	1,8 %
1950	232	40 %	20 %	37,5 %	2,5 %
1951	303	46,2 %	12,2 %	38 %	3,6 %

Таблиця 3

**Національний склад студентів Чернівецького державного медичного інституту
(1946-1951 рр.)**

Національність / навч. роки	1946-1947	1947-1948	1950-1951
українців	574	599	621
росіян	284	245	171
євреїв	387	401	307
ін. націон., у т. ч.:			33
молдаван	57	49	4
білорусів	20	22	13
поляків			12

Таблиця 4

**Динаміка зростання чисельності абітурієнтів із Західної України до вступу в
Чернівецький державний медичний інститут (1944-1951 рр.)**

Роки	Зараховано студентами	% від загального числа зарахованих
1944	7	2,6
1945	15	6
1946	24	10,2
1947	21	7
1948	21	10
1949	20	10,1
1950	52	26
1951	86	34,4

34,4 % від числа зарахованих до інституту в 1951 р. (табл. 4). Представників корінного населення західних областей УРСР станом на 1 липня 1951 р. налічувалось 164 особи (14,5 %) [19, арк. 15]. Якщо в попередні роки (1944-1947 рр.) серед студентів переважали жінки (станом на 1946 р. – 90 % жінок), то співвідношення між чоловіками і жінками починає змінюватись з 1946-1947 н. р. (25,3 % чоловіків та 74,7 % жінок). Зокрема, вперше влітку 1947 р., зараховано 92 абітурієнти-чоловіки, що становило 46 %. Поступово кількість чоловіків збільшується. Так, наприклад, у 1947-1948 рр. їх навчалось – 31,9 %; у 1949-1950 н. р. – 41,3 %; у 1950-1951 н. р. – 45,5 % [11, арк. 53; 13, арк. 13; 19, арк. 15].

Відзначимо великий відсоток серед студентства демобілізованих та інвалідів Великої Вітчизняної війни. Так, наприкінці 1946–1947 н. р. в інституті навчалось 278 демобілізованих (I курс –

110; II – 61; III – 46; IV – 24; V – 37) та 86 інвалідів війни (I курс – 32; II – 28; III – 13; IV – 5; V – 8) [10, арк. 12]. У наступному навчальному році вже наводяться дані про 285 учасників війни [13, арк. 13]; у 1950–1951 н. р. – 214 учасників (18,8 %) та 50 інвалідів війни (4,4 %) [19, арк. 15].

Для студентів встановлено декілька видів стипендій: звичайні, підвищені та сталінські. Стипендіальний фонд у 1948 р. складав, згідно з кошторисом, близько 3,4 млн крб [12, арк. 4].³ Наприкінці 1950 р. у ЧДМІ було 890 стипендіатів, із них 112 студентів отримували підвищені стипендії і лише чотири – сталінські [20, арк. 9].

3-поміж усіх випускників 1946–1951 рр. направлено на роботу в УРСР – 839, з них у західні області – 409, зокрема в Чернівецьку – 198; до Російської Федерації – 186, в інші республіки СРСР – 18; у міністерства СРСР: залізничного транспорту – 63, внутрішніх справ – 44, оборони

Таблиця 5

Завідувачі кафедр Чернівецького державного медичного інституту в 1944–1951 рр.

№ п/п	Назви кафедр	Завідувачі кафедр
1.	Військово-медичної підготовки (у 1947–1949 рр. в окрему кафедру відокремлюється курс фізичного виховання та лікувальної фізкультури)	1944 р. – доц. Г.Ф. Тіняєв; 1944–1945 рр. – підп. М.М. Бокарев; 1945–1946 рр. – генерал-майор м/с А.А. Шликов; 1946 р. – генерал-майор м/с А.Р. Маслов; 1946–1947 рр. – полковник м/с І.М. Комаров; 1947–1949 рр. – полковник м/с Г.І. Андрицький; 1949–1953 рр. – полковник м/с О.С. Немолотов
2.	Судової медицини	1945–1946 рр. – полковник медичної служби І.А.Шустер; 1947–1949 рр. – к. мед. н. Т.В. Антулаєва; 1949–1951 рр. – доц. А.І. Сафронова; 1951–1985 рр. – д. мед. н., проф. І.В. Крижанівська
3.	Гігієни	1946–1960 рр. – д. мед. н., проф. Ф.А. Баштан
4.	Акушерства та гінекології	1945–1949 рр. – д. мед. н., проф. М.К. Венцівський; 1949–1963 рр. – д. мед. н., проф. Л.Б. Теодор
5.	Загальної хімії	1944–1951 рр. – к. мед. н., доц. Г.А. Водатурський
6.	Загальної хірургії	1945 р. – д. мед. н., проф. Є.Р. Цитрицький; 1945–1946 рр. – д. мед. н., проф. Б.К. Осіпов; 1946–1947 рр. – к. мед. н., доц. М.П. Новіков; 1947–1948 рр. – д. мед. н., проф. Ф.М. Гуляницький; 1948–1949 рр. – проф. О.М. Дихно, доц. Д.К. Гречишкін; 1949–1954 рр. – д. мед. н., проф. О.О. Троїцький
7.	Шкірно-венеричних хвороб (шкірних хвороб; дерматовенерології)	1945–1947 рр. – к. мед. н., доц. М.Г. Безюк; 1947–1956 рр. – д. мед. н., проф. З.Н. Гржебін
8.	Загальної біології	1944–1946 рр. – к. біол. н., доц. І.Ф. Андрєєв; 1946–1962 рр. – к. біол. н., доц. М.М. Зотін.
9.	Біологічної хімії	1945 р. – доц. Е.Р. Кратінова; 1946–1966 рр. – к. мед. н., доц. Л.Н. Заманський
10.	Фармакології	1945 р. – доц. В.І. Сіла; асист. К.К. Сердюк; 1945–1946 рр. – асист. Ю.К. Козир; 1946–1967 рр. – д. мед. н., проф. С.П. Закривидорога
11.	Мікробіології	1945–1947 рр. – асист. І.І. Рибас; 1947–1955 рр. – д. мед. н., проф. Г.П. Каліна
12.	Гістології	1944–1945 рр. – к. біол. н., доц. М.С. Шульга; 1945–1950 рр. – к. біол. н., доц. А.В. Кірілічева; 1950–1951 рр. – к. біол. н., доц. Н.М. Краснопольська; 1951–1974 рр. – д. мед. н., проф. І.А.Шевчук
13.	Фізики	1944–1947 рр. – к. фіз.-мат. н., доц. І.Д. Конозенко; 1947–1956 рр. – к. фіз.-мат. н., доц. М.С. Морозов
14.	Організації охорони здоров'я (ООЗ)	1945–1952 рр. – к. мед. н., доц. С.К. Лобинцев
15.	Марксизму-ленінізму (основ марксизму-ленінізму)	1944–1947 рр. – викл. А.А. Грищенко-Меленівський; 1947–1962 рр. – к. істор. н., доц. Д.П. Малий
16.	Госпітальної хірургії (з курсом щелепно-лицьової хірургії)	1945 р. – д. мед. н., проф. Є.Р. Цитрицький; 1945–1955 рр. – д. мед. н., проф. О.Ю. Мангейм
17.	Отоларингології (ЛОП-хвороб)	1944–1951 рр. – д. мед. н., проф. М.І. Михалойц 1951–1960 рр. – д. мед. н., проф. Д.О. Битченко
18.	Топографічної анатомії та оперативної хірургії	1945 р. – д. мед. н., проф. Ф.М. Гуляницький; 1945–1946 рр. – д. мед. н., проф. Є.Р. Цитрицький; 1946–1960 рр. – к. мед. н., доц. М.П. Новіков
19.	Інфекційних хвороб	1945 р. – доц. С.І. Фланчик; 1946–1952 рр. – к. мед. н., доц. М.Д. Пекарський

Таблиця 5 (продовження)

№ п/п	Назви кафедри	Завідувачі кафедр
20.	Пропедевтичної терапії (діагностики з окремою патологією та терапією; пропедевтики внутрішніх хвороб)	1945 р. – доц. Б.Б. Роднянський; 1945–1946 рр. – к. мед. н., доц. М.І. Оснос; 1946–1947 рр. – доц. Б.П. Александровський; 1947–1949 рр. – д. мед. н., проф. М.Ю. Рапопорт; 1949–1953 рр. – к. мед. н., доц. Б.І. Кранцфельд
21.	Нервових хвороб	1945–1973 рр. – д. мед. н., проф. С.М. Савенко
22.	Очних хвороб (офтальмології)	1945 р. – І.Ф. Тихонович; 1945–1975 рр. – д. мед. н., проф. Б.Л. Радзіховський
23.	Нормальної фізіології (фізіології)	1944–1945 рр. – доц. Б.В. Андреев; 1945–1946 рр. – доц. Д.А. Кочерга; 1946–1952 рр. – д. мед. н., проф. Я.П. Склярів
24.	Психіатрії	1945–1951 рр. – д. мед. н., проф. Н.П. Татаренко
25.	Патологічної фізіології	1946–1949 рр. – д. мед. н., проф. І.Г. Федоров; 1949–1961 рр. – д. мед. н., проф. Д.С. Четвертак
26.	Дитячих хвороб (дитячих інфекційних хвороб; педіатрії)	1945–1955 рр. – д. мед. н., проф. О.М. Федорович
27.	Патологічної анатомії	1945 р. – к. мед. н., доц. П.Г. Костенко; 1945–1968 рр. – д. мед. н., проф. Н.М. Шинкерман
28.	Факультетської терапії (з курсом туберкульозу)	1945–1949 рр. – д. мед. н., проф. В.О. Ельберг; 1949–1966 рр. – д. мед. н., проф. Н.Б. Щупак
29.	Іноземних мов (об'єднано з кафедрою латинської мови)	1944–1946 рр. – викл. І.Д. Васелашко; 1946–1948 рр. – А.Я. Раг; 1948–1962 рр. – к. філол. н., доц. Х.Я. Леккер
30.	Госпітальної терапії	1945 р. – д. мед. н., проф. В.О. Ельберг; 1945–1948 рр. – к. мед. н., доц. Д.Г. Крічін; 1948–1949 рр. – д. мед. н., проф. О.Б. Макаревич, доц. Д.Г. Крічін; 1949–1950 рр. – доц. О.О. Колачов; 1950–1951, 1952–1971 рр. – д. мед. н., проф. В.А. Трігер; 1951–1952 рр. – доц. О.О. Колачов
31.	Факультетської хірургії	1945–1955 рр. – д. мед. н., проф. Є.Р. Цитрицький
32.	Нормальної анатомії (анатомії)	1945–1952 рр. – д. мед. н., проф. К.Д. Філатова

– 15, інші – 49, залишено для наукової роботи в ЧДМІ – 27 осіб. Першим випускником ЧДМІ, рекомендованим на науково-педагогічну роботу і залишеним на роботу в інституті був **І.К. Владковський** (1950 р.).

Професорсько-викладацький склад ЧДМІ у 1946–1951 рр. Вказані роки – це період остаточного утвердження першого професорсько-викладацького складу ЧДМІ, до якого входили доктори наук, професори: *Ф.А. Баитан* (завкафедри загальної гігієни), *М.К. Венціківський* (завкафедри акушерства і гінекології), *З.Н. Гржебін* (завкафедри шкірно-венеричних хвороб), *Ф.М. Гуляницький* (завкафедри загальної хірургії), *В.А. Ельберг* (завкафедри факульт. терапії), *С.П. Закривидорога* (завкафедри фармакології), *Г.П. Каліна* (завкафедри мікробіології), *О.Ю. Мангейм* (завкафедри госпіт. хірургії), *М.І. Михайлоїц* (завкафедри отоларингології), *Б.К. Осітов* (завкафедри заг. хірургії), *Б.Л. Радзіховський* (завкафедри очних хвороб), *М.Ю. Рапопорт* (завкафедри пропедевтичної терапії), *С.М. Савенко* (завкафедри нервових хвороб), *Я.П. Склярів* (завкафедри норм. фізіології), *Н.П. Татаренко* (завкафедри психіатрії), *Л.Б. Теодор* (завкафедри акушерства і гінекології), *В.А. Трігер* (завкафедри госпіт. терапії), *О.О. Троїцький* (завкафедри загаль-

ної хірургії), *І.Г. Федоров* (завкафедри патофізіології), *О.М. Федорович* (завкафедри педіатрії), *К.Д. Філатова* (завкафедри нормальної анатомії), *Є.Р. Цитрицький* (завкафедри факульт. хірургії), *Д.С. Четвертак* (завкафедри патофізіології), *Н.М. Шинкерман* (завкафедри патанатомії), *Н.Б. Щупак* (завкафедри факультетської терапії); кандидати наук, доценти: *Г.А. Водатурський* (завкафедри загальної хімії), *Л.Н. Заманський* (завкафедри біохімії), *М.М. Зотін* (завкафедри загальної біології), *А.В. Кірілічева* (завкафедри гістології), *Б.І. Кранцфельд* (завкафедри пропедевтичної терапії), *Д.Г. Крічін* (завкафедри госпіт. терапії), *С.К. Лобинцев* (завкафедри організації охорони здоров'я), *Д.П. Малий* (завкафедри марксизму-ленінізму), *М.С. Морозов* (завкафедри фізики), *М.П. Новіков* (завкафедри топоанатомії та оперативної хірургії), *М.Д. Пекарський* (завкафедри інфекц. хвороб) та ін.

У 1944–1945 н. р. допомагали організувати роботу в ЧДМІ відряджені з цією метою досвідчені працівники з Київського медичного інституту, як-от: *Є.І. Кефелі*, *М.С. Шульга*, *Є.І. Єфімов*, *Г.Ф. Тіняєв*. Проте незабаром вони повернулися до Києва, наприклад: у листопаді 1944 р. – Є.І. Єфімов і Г.Ф. Тіняєв, у січні 1945 р. – Є.І. Кефелі, в жовтні 1945 р. – М.С. Шульга. По-

чинаючи з 1945-1946 н. р. у становленні та розвитку вищу важливу роль відіграла когорта науковців, переведена з Харківського медичного інституту, зокрема: *Д.С. Ловля*, *М.М. Зотін*, *Н.П. Татаренко*, *С.П. Закривидорога*, *Є.Р. Цитрицький*, *Е.Р. Кратінова*, *О.І. Самсон*, *Г.А. Троян* та ін. Водночас у ЧДМІ працювали й учні акад. Н.Д. Стражеска: проф. *В.А. Ельберг* і *Н.Б. Шулак* (представники київської терапевтичної школи) та *Д.Г. Крічін* (колишній асистент його клініки); *Я.П. Скляр* (учень школи Павлова, працював на кафедрі нормальної фізіології І Харківського медінституту, яку очолював проф. Ю.В. Фольборт); *Г.П. Каліна* (учень акад. АМН СРСР Д.К. Заболотного), *М.К. Веніківський* (учень проф. А.Ю. Лур'є; акад. М.Д. Стражеско був одним з опонентів його докторської дисертації) та ін. науковці.

Варто зазначити, що перший професорсько-викладацький склад інституту формували видатні науковці, викладачі зі стажем, клініцисти з провідних вищих навчальних закладів, науководослідних інститутів, медичних установ *Росії* (І Московського, І та ІІ Ленінградського, Астраханського, Івановського, Куйбишевського (Самарського), Омського, Ростовського медичних інститутів; Всесоюзного НДІ комунальної гігієни, Інституту експериментальної хірургії, Центрального НДІ епідеміології та мікробіології АМН СРСР (Москва), Московського державного шкірно-венерологічного інституту, Московського інституту вдосконалення лікарів та ін.), *Білоруської РСР*, *Молдавської РСР*, *Азербайджанської РСР*, *Казахської РСР*, *Киргизької РСР*, *Дагестанської АРСР*, *Таджицької РСР*, *Узбецької РСР* і *Української РСР* (Києва, Львова, Харкова й ін.). Частина цих науково-педагогічних працівників отримала професійний досвід у *Франції* (Паризький медінститут), *Німеччині* (Берлінський університет), *Польщі* (Варшавський університет). Так, *Д.С. Ловля* – працював на посаді директора Харківського медінституту (у 1935 р. заклад визнано кращим з-поміж усіх медичних інститутів УРСР); *О.Ю. Мангейм* – закінчив Паризький медінститут, працював на посаді завкафедри пропедевтичної хірургії Білоруського медінституту, а згодом – хірургії Сталінобадського медінституту, заслужений діяч науки УРСР (1945 р.); *О.М. Федорович* – випускник Варшавського університету, працював на посаді завкафедри педіатрії Астраханського університету; *С.М. Савенко* – працював в Інституті вдосконалення лікарів, завідував патоморфологічним відділенням і клінікою нервових хвороб Психоневрологічного інституту (Київ); *М.К. Веніківський* – випускник Київського медінституту, працював на посаді завкафедри акушерства і гінекології, декана та проректора з навчально-наукової роботи інституту; *Л.Б. Теодор* – випускник Ростовського медінституту, завідував кафедрою акушерства і гінекології, був деканом, проректором з науково-навчальної роботи інституту, згодом працював на посаді завкафедри акушерства ІV Московського та Астрахан-

ського медінститутів, завідував гінекологічною клінікою Ростовського інституту онкології та радіології, був членом ради родопомочі МОЗ СРСР та УРСР; *М.П. Новіков* – випускник медичного факультету Харківського університету, працював на посаді завкафедри топанатомії (Москва); *Б.Л. Радзіховський* – випускник Дніпропетровського медінституту, заслужений діяч науки і техніки України (1964 р.); *Н.М. Шинкерман* – випускник Одеського медінституту, під час війни був головним патологоанатомом 4-го Українського фронту, майор медичної служби; *З.Н. Гржебін* – випускник медичного факультету Казанського університету, працював у Московському державному шкірно-венерологічному інституті, був професором кафедри шкірних хвороб медичного факультету Смоленського університету, потім кафедри дерматовенерології Ростовського медінституту, проходив стажування у Вірховській клініці (Берлін, Німеччина); *О.О. Троїцький* – випускник Омського медінституту, працював у Всесоюзному інституті експериментальної хірургії, на посаді завкафедри топанатомії та оперативної хірургії Кишинівського медінституту; *С.П. Закривидорога* – випускник, а згодом викладач Харківського медінституту, його наукові праці проіндексовані в базі Медлайн (MEDLINE) Національної Медичної Бібліотеки США (NLM); *Г.П. Каліна* – закінчив аспірантуру при І Ленінградському медінституті, завідував дизентерійною лабораторією НДІ епідеміології та мікробіології ім. Н.Ф. Гамалеї АМН СРСР, завідував також чумним відділенням Узбецького науково-дослідного бактеріологічного інституту, згодом завідував кафедрою епідеміології Куйбишевського (Самарського) медінституту, керував епідеміологічним відділом Середньо-Волзького НДІ епідеміології та мікробіології, завідував кафедрою мікробіології, вірусології, імунології та епідеміології Архангельського медінституту, працював директором Архангельського науководослідного санітарно-бактеріологічного інституту, завідував кафедрою мікробіології Вінницького медінституту, заслужений діяч науки і техніки України; *В.О. Ельберг* – випускник Петербурзької військово-медичної академії, працював на посадах завкафедри факульт. терапії Київського медінституту, завкафедри біохімії Всеукраїнського інституту біопатології, завкафедри пропедевтичної терапії Киргизького медінституту, завкафедри терапії Київського інституту вдосконалення лікарів, є заслуженим діячем науки УРСР; *Д.С. Четвертак* – випускник ІІ Ленінградського медінституту, обіймав посаду завкафедри патофізіології Казахського медінституту, заввідділу Інституту хірургії АН Казахської РСР; *Б.К. Осипов* – випускник медичного факультету І Московського державного університету, перебував на посадах доцента кафедри клінічної хірургії Московського інституту вдосконалення лікарів, кафедр госпітальної хірургії та факультетської хірургії І Московського медінституту; *Н.П. Тама-*

ренко – випускниця Харківського медінституту, завідувала психіатричною клінікою Українського науково-дослідного психоневрологічного інституту (Харків), військово-експертним відділенням Казахської республіканської психіатричної лікарні, очолювала кафедру психіатрії Харківського медінституту, а в 1951 році була обрана депутатом Верховної ради УРСР.

Декого з вищеперелічених провідних фахівців за сумлінну багатолітню працю було нагороджено орденом Трудового Червоного прапора (**О.Ю. Мангейма, Б.Л. Радзіховського**), орденом "Знак пошани" (**С.П. Закривидорогу**), знаком "Відмінник охорони здоров'я" (**С.П. Закривидорогу, Б.К. Осіпова, Б.Л. Радзіховського, В.А. Тригера, Є.Р. Цитрицького, Н.Б. Щупака** та ін.). А такі вчені, як **С.М. Савенко, В.А. Тригер, Б.Л. Радзіховський, Н.М. Шінкерман, Н.Б. Щупак** та ін. стали фундаторами наукових шкіл Буковинського державного медичного університету.

Варто зазначити також, що згадані вчені зробили значний внесок у підготовку наукових кадрів. Зокрема, кандидатські і докторські дисертації захищали під керівництвом **Я.П. Склярова** (12 докторів та 32 кандидати наук), **Н.М. Шінкермана**⁴ (8 докторів та 8 кандидатів наук), **І.Г. Федорова** (7 докторів та 50 кандидатів наук), **Н.П. Татаренко** (6 докторів та 33 кандидати наук), **С.М. Савенка** (4 доктори та 26 кандидатів наук), **В.А. Тригера** (3 доктори та 18 кандидатів наук), **З.Н. Гржебіна** (3 доктори та 17 кандидатів наук), **С.П. Закривидороги** (3 доктори та 8 кандидатів наук), **Н.Б. Щупака** (2 доктори та 14 кандидатів наук), **Є.Р. Цитрицького** (2 доктори та 5 кандидатів наук), **Л.Б. Теодора** (1 доктор та 14 кандидатів наук), **Б.Л. Радзіховського** (1 доктор та 9 кандидатів наук), **О.Ю. Мангейма** (1 доктор та 3 кандидати наук), **Г.П. Каліни** (8 кандидатів наук), **О.М. Федоровича** (5 кандидатів наук), **Д.С. Четвертака** (5 кандидатів наук), **М.П. Новікова** (5 кандидатів наук) та ін. Відомий той факт, що О.М. Федоровичу за сукупністю наукових праць у 1926 р. було присвоєно вчене звання професора без захисту докторської дисертації.

Попри перелічені вище досягнення, у ЧДМІ в цей період існувала проблема плинності кадрів. Так, архівні матеріали свідчать, що низка науково-педагогічних кадрів (зокрема і завідувачі кафедр та декани) часто переводились в інші медичні заклади, а на їхнє місце приходили за пере-

денням нові. Наприклад, декани **І.Г. Федоров** (1949 р.) та **Я.П. Скляров** (1952 р.) перевелися до Львівського медінституту (на місце **І.Г. Федорова** обраний за конкурсом доц. **Д.С. Четвертак**); **В.І. Сіла** – після семи місяців роботи повернувся до Харківського медінституту; у 1949 р. за переведенням **Т.В. Антулаєву** призначено на посаду завкафедри судової медицини Станіславського медінституту; у 1950–1951 н. р. завкафедри психіатрії проф. **Н.П. Татаренко** згідно з наказом міністра МОЗ переведено до Харківського медінституту; **К.Д. Філатова** у 1953 р. переїхала до м. Дніпропетровськ, де очолила кафедру анатомії людини; **М.Д. Пекарський** – у 1952 р. переїхав до Росії. Були, на жаль, і звільнення, які мали політичний характер, як-от: **М.К. Венцківського** знято з посади завкафедри як такого, що перебував на окупованій території під час війни. Згодом (з 1953 р.) він завідував кафедрою акушерства і гінекології Куйбишевського (Самарського) медінституту. Як видно з таблиці 5, найбільш нестабільною була ситуація з завідуванням кафедр військово-медичної підготовки, загальної хірургії, пропедевтичної терапії, госпітальної терапії тощо.

Як засвідчують дані, наведені в таблиці 6, у 1946–1951 рр., як і в перші два роки діяльності ЧДМІ, актуальним залишалося питання забезпечення посад завідувачів кафедр професорами, які б працювали постійно, без переведень. Це можна було вирішити насамперед шляхом підготовки власних науково-педагогічних кадрів. У цей період кількість професорів зросла на 21,4 %, доцентів – на 41,7 %, кандидатів наук – на 31,4 %. Проте, незважаючи на позитивні зрушення, ця проблема не була остаточно вирішена.

Порівняно з першими роками діяльності ЧДМІ за національністю професорсько-викладацький склад у 1946–1951 рр. залишився майже незмінним. На відміну від студентства, за національною ознакою серед викладачів та професорів ЧДМІ переважали росіяни (39 %), потім євреї (32,6 %), а українці становили лише 26,9 %.

Навчально-методична робота. У 1946–1947 н. р. в Інституті працювала методична комісія в складі 9 професорів і доцентів. На початку 1947 року створено циклові предметні комісії: морфологічну, хірургічну, терапевтичну, фізіологічну. Працювала окрема комісія з питань військово-медичної підготовки [10, арк. 45]. З 1947–1948 н. р. додатково створено окремі комісії з

Таблиця 6

Професорсько-викладацький склад Чернівецького державного медичного інституту в 1946–1951 рр.

Навчальні роки	Проф., доктори наук	Доценти	Асистенти, викладачі (кандидати наук)	Асистенти, викладачі (без наук. ступеня)	Всього
1946-1947	11	7	24	124	166
1947-1948	13	11	27	83	134
1948-1949	14	9	30	82	135
1949-1950	14	10	33	79	136
1950-1951	14	12	35	75	136

акушерства, гінекології та педіатрії; психоневрології [13, арк. 47]. На початку існування вишу викладалося 45 навчальних дисциплін та курсів (загальна кількість – 5982 години: лекцій – 2425 год, практичних та лабораторних занять – 3063 год, клінічних – 494 год). Відповідно до навчального плану, затвердженого Всесоюзним комітетом у справах Вищої школи при РНК СРСР 1 серпня 1944 р., читалися такі дисципліни: основи марксизму-ленінізму – 216 год (I–IV семестри); латинська мова – 108 год (I сем.); іноземна мова – 198 год (I–IV сем.); біологія з курсом зоології та паразитології (80 год) – 162 год (I–II сем.); фізика – 144 год (I–II сем.); анатомія людини – 414 год (I–III сем.); загальна хімія – 252 год (I–II сем.); неорганічна (54 год), аналітична (108 год), фізична і колоїдна (90 год); гістологія з ембріологією – 216 год (II–III сем.); органічна хімія – 90 год (II сем.); біохімія – 216 год (III–IV сем.); фізіологія – 288 год (III–IV сем.); військово-медична підготовка – 186 год (IV, VII, IX сем.); загальновійськова підготовка (102 год), санхімзахист, патологія і терапія БОР (60 год), санітарна тактика (54 год); мікробіологія – 234 год (IV–V, VIII сем.); топоанатомія з оперативною хірургією – 106 год (VI–VII сем.); патоантомія з секційним курсом – 208 год (V–VI сем.); патофізіологія – 146 год (V–VI сем.); фармакологія – 164 год (V–VI сем.); пропедевтика внутрішніх хвороб – 224 год (V–VI сем.); з курсами загальної рентгенології (30 год) та загальної фізіотерапії (24 год); загальна хірургія з десмургією – 210 год (V–VI сем.); гігієна – 214 год (VI–VII сем.); організація охорони здоров'я – 56 год (VIII сем.); факультетська терапія з курсом туберкульозу – 178 год (VII–VIII сем.); нервові хвороби – 96 год (VII–VIII сем.); факультетська хірургія – 164 год (VII–VIII сем.); шкірні і венеричні хвороби – 96 год (VII–VIII сем.); акушерство і гінекологія – 182 год (VII–VIII сем.); інфекційні хвороби з епідеміологією – 188 год (VIII–IX сем.); дитячі хвороби з дитячими інфекціями – 198 год (VIII–X сем.); очні хвороби – 90 год (IX сем.); хвороби вуха, горла, носа – 90 год (IX сем.); психіатрія – 75 год (X сем.); госпітальна терапія – 210 год (IX–X сем.); госпітальна хірургія – 273 год (IX–X сем.); з курсами військово-польової хірургії з травматологією (60 год), ортопедії (30 год), стоматології з щелепною хірургією (45 год); судова медицина – 90 год (X сем.). Державні іспити проводились з таких дисциплін: внутрішні хвороби, хірургічні хвороби з військово-польовою хірургією, інфекційні хвороби, дитячі хвороби, акушерство та гінекологія, гігієна, основи марксизму-ленінізму. Виробнича практика проводились у VI (4 тижні) та VIII семестрах (7 тижнів), проводились також курсові екзаменаційні сесії на II та IV курсах [4, арк. 1]. У 1946–1947 н. р. студенти III курсу проходили практику в основному в трьох міських поліклініках та міській лікарні. Першу половину практики вони працювали під керівництвом дільничних лікарів, другу – в поліклінічних кабінетах (терапевтичному, хірургічному,

маніпуляційному) та в реєстратурі. Студенти IV курсу проходили практику як субординатори, зазвичай на сільських медичних дільницях. Виділено сім дільничних лікарень області та дві у Тернопільській області [10, арк. 20–21].

При кафедрі військової підготовки створено курси медичних сестер запасу, а також з ініціативи інституту проведено курси ППО, на яких підготовлено у Чернівецькому гарнізоні 34 лікарів та 14 хіміків-лаборантів у 1946–1947 н. р. [10, арк. 50–51].

Поступово інститут закуповує навчально-методичне обладнання (табл. 7). Наприкінці 1947 року налічувалось 458 найменувань апаратури, медичного обладнання та спеціального інвентарю⁵, зокрема: 107 мікроскопів, 54 стерилізатори, 22 центрифуги, 17 столиків для тварин, 368 навчальних таблиць та 662 схеми [12, арк. 36–40]. Кафедри ще не були належним чином забезпечені склом та хімікаліями. Незважаючи на збільшення книжкового фонду бібліотеки, у 1946–1951 рр. він повністю не забезпечував навчального процесу. Однак чи не на всіх кафедрах були навчальні таблиці; лекційні та практичні заняття у клініках відбувалися із демонстрацією хворих, а також проводились досліди на тваринах. Так, доцент Складаров під час занять проводив операції собакам із малим шлунком за Павловим, з виведенням сечовода за Орбелем, слиновиділення за Глинським [26, арк. 99–101].

Інститут поступово збільшував кількість своїх лекційних зал. Так, при кафедрі акушерства і гінекології побудовано нову аудиторію на 150 місць. У 1947–1948 н. р. організовано навчальний кабінет марксизму-ленінізму, фонд бібліотеки якого у 1946–1947 н. р. налічував 1429 книг (без періодичних видань). За рік було обслуговано навчальною літературою 967 студентів та 103 викладачі (кабінет відвідало 1200 студентів) [9, арк. 30–40]. У 1950–1951 н. р. фонд бібліотеки вже налічував 2968 книг, 14 найменувань газет та 11 журналів [19, арк. 51–52]. У 1950 році організовано кабінет іноземних мов, у якому зберігалися підручники, а також періодика іноземними мовами, граматичні таблиці [26, арк. 21–25, 128].

Організація наукової роботи. 1946–1951 рр. – це період покращання матеріальної бази кафедр та початок активної наукової роботи. Так, якщо кафедра фізики в I семестрі 1946–1947 н. р. користувалася ще деякими приладами Чернівецького державного університету, то в II семестрі лабораторні роботи вже проводилися на власному обладнанні; на кафедрі акушерства та гінекології у цей час організовано клінічну та біохімічну лабораторії, дообладнано фізіотерапевтичний кабінет та патолого-анатомічний музей [9, арк. 31, 169]; на кафедрі госпітальної терапії організовано лабораторію з дослідження крові; на кафедрі нормальної фізіології виготовлено перші навчальні столи, станки для дослідів на собаках, вівісекційні столи, обладнана операційна й організована майстерня для поточного ремонту апаратури та

Таблиця 7

Динаміка зростання матеріального обладнання кафедри біохімії (1944-1956 рр.)

Обладнання	Кількість одиниць у навчальному році				
	1944-1945	1945-1946	1946-1947	1948-1949	1955-1956
Кімнат	4	7	10	12	14
Хімічних столів	-	-	4	10	14
Витяжних шаф	-	-	-	1	1
Навч. приладів	21	36	63	85	168
Бюреток	6	12	25	120	132
Таблиць	-	32	90	115	120
Штативів	9	17	32	68	100
Стендів	-	-	-	-	3
Радіометр. апаратури	-	-	-	-	3

інструментарію; на кафедрі психіатрії була організована лабораторія вищої нервової діяльності, де широко застосовувалася терапія сном, гіпнотерапія [26, арк. 94, 99-101, 111]; на кафедрах загальної хірургії, нервових хвороб, факультетської терапії працювали рентген-кабінети (на кафедрі загальної хірургії був переносний рентген-апарат) [9, арк. 18; 27, арк. 57, 101]; на кафедрі факультетської терапії у 1945-1950 рр. було обладнано шість лабораторій та кабінетів: клінічну лабораторію (1945 р.), рентгенодіагностичний кабінет (1946 р.), рентгенотерапевтичний кабінет (1947 р.), біохімічну лабораторію (1948 р.), фізіотерапевтичний кабінет (1949 р.), кабінет ректороманоскопії (1950 р.) [27, арк. 101];

На кафедрі нормальної анатомії організовано музей, який у 1946-1947 рр. був розміщений у двох кімнатах і мав п'ять відділів: остеології (представлений двома вітринами та 12 дошками, двома скелетами), синдесмології (двома скляними вітринами), міології (одним демонстраційним м'язовим трупом, 15 м'язовими препаратами на дошках і вісьмома таблицями), ангіоневрології (двома демонстраційними судинними трупами, 18 таблицями та вісьмома муляжами), спланхології (у зародковому стані). Для проведення наукової роботи у 1950 році при кафедрі організована експериментальна лабораторія з віварієм та експериментальною операційною [26, арк. 73-89].

Отже, якщо проаналізувати звіти кафедр за відповідний період, можна зробити висновок про те, що підрозділи інституту вже мали той необхідний мінімум, що дозволяв їм проводити самостійно наукову роботу.

На засіданні вченої ради від 1 червня 1946 року формуються перші проблемні комісії з наукової роботи: організація охорони здоров'я (С.К. Лобинцев), зобна комісія (В.О. Ельберг), відновлювальна хірургія (О.Ю. Мангейм, Б.К. Осіпов). У 1947 році організовано дев'ять проблемних комісій, які на своїх засіданнях, а також на розширених засіданнях кафедр перевіряли хід виконання наукової роботи: 1) вивчення ендемічного зоба в Північній Буковині (Є.Р. Цит-

рицький), венеризм у Півн. Буковині (В.О. Ельберг), вивчення механізму дії лікарських засобів (С.П. Закривидорога), питання військового травматизму та ліквідація його наслідків (О.Ю. Мангейм), питання регуляції життєвих процесів (І.Г. Федоров), питання охорони материнства і дитинства (М.К. Венцківський) та ін. [10, арк. 9].

План науково-дослідної роботи інституту. У 1946 році ЧДМІ заплановано 62 теми, у план наукової роботи інституту (1946-1950 рр.) запропоновано 155 тем, які розподілено за дев'ятьма проблемами [10, арк. 46-48]. Таке планування призвело до таких результатів: 1947 рік – загальний план інституту разом із перехідними темами налічував 120 тем⁶, виконання плану становило 50-56 %, а виконання дисертаційних тем – 16 % (проте кафедрами виконано близько 30 позапланових наукових робіт) [12, арк. 71-72]. У 1948 році план наукової роботи ЧДМІ, затверджений МОЗ, налічував 91 тему (з них 42 – перехідних); 1951 рік – 67 (37 – перехідних) [13, арк. 52; 19, арк. 91-92]. Основною проблемою залишалася тематика ендемічного зоба, участь у розробці якої брали співробітники дев'яти кафедр інституту; у 1950 році широко розроблялася проблема крайової патології, зокрема затверджено 21 тему (з них 14 – перехідних). Досліджувалися також проблеми відновлювальної післявоєнної хірургії, регенерація, охорони материнства і дитинства, значна кількість позапланових науково-дослідних тем.

В акті перевірки науково-дослідної роботи ЧДМІ за 1949 рік йшлося про численні недоліки, що значно ускладнювало проведення наукової роботи інституту. Так, у документі зазначалося, що, якщо, згідно з планом наукової роботи на 1948 рік, взяло участь 114 співробітників інституту, що становило близько 80 % її науково-педагогічного складу, то на 1949 рік – фігурують 74 прізвища (≈ 50 % від загальної кількості співробітників ЧДМІ). Водночас зазначалося, що ці співробітники виконують наукову роботу, але виконувана ними тематика не передбачена інститутським планом. Зауваження в основному стосу-

валися дирекції ЧДМІ, яка не приділяє належної уваги плануванню, організації та контролю щодо виконання науково-дослідної роботи [15, арк. 1-7]. Завищеним було планування докторських та кандидатських дисертацій⁷. Так, із запланованих інститутом у 1946-1950 рр. 62 тем дисертаційних робіт (16 докторських та 46 кандидатських), було виконано 50 %, виконання дисертаційних робіт, запланованих у 1947 році становило 16 % [12, арк. 71-72].

Першим співробітником ЧДМІ, який захистив докторську дисертацію, був завкафедри хірургії Т.М. Гуляницький («До хірургічного лікування виразкової хвороби шлунка», захищена в 1946 році в Горьківському медінституті). У 1947 році захищено три докторські дисертації (завкафедри шкірно-венеричних хвороб М.Г. Безюком; завкафедри факультетської хірургії С.Р. Цитрицьким; завкафедри психіатрії Н.П. Татаренко) та шість кандидатських дисертацій: І.Ф. Тиханович (кафедра очних хвороб), Лубенський (кафедра акушерства та гінекології), П.Е. Рибалкін (кафедра загальної хірургії), М.Д. Епельман, Ю.Г. Рузінова (кафедра нервових хвороб), М.Д. Пекарський (завкафедри інфекційних хвороб). У 1948 році захищено п'ять кандидатських дисертацій асистентами та доцентами кафедр факультетської хірургії, загальної хірургії, нормальної анатомії та біохімії. У 1949 році захищено чотири кандидатські дисертації (кафедри інфекційних хвороб, очних хвороб та госпітальної хірургії (у 1949 р. захистив дисертацію директор ЧДМІ Д.С. Ловля на тему "Медико-санітарні організації у боротьбі за ліквідацію висипного тифу у Чкаловській, Харківській та Чернівецькій областях у роки Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. та післявоєнні роки"). У 1950 році захищено дві докторські дисертації – завкафедри фізіології Я.П. Складовим та завкафедри патофізіології Д.С. Четвертаком, а також дві кандидатські дисертації (кафедри педіатрії та патофізіології). У 1951 році захищено 11 кандидатських дисертацій (кафедри мікробіології, гігієни, марксизму-ленінізму, топанатомії, гістології, біології, пропедевтичної терапії та акушерства і гінекології) [23, арк. 1-5; 32, арк. 7-9, 46-48]. В основному дисертації були захищені при Київському та Харківському медінститутах, а також у Центральному інституті вдосконалення лікарів (Москва), Горьківському, Казахському, Кишинівському, Львівському, Одеському, Дніпропетровському медінститутах. В акті прийому-передачі справ ЧДМІ новопризначеному директору в 1951 році Д.С. Ловля відзначив завідувачів, на кафедрах яких активно проводилася науково-дослідна робота: проф. Г.П. Каліна (мікробіології), проф. С.П. Закривидорога (фармакології), проф. Я.П. Складов (фізіології), проф. З.Н. Гржебін (дерматовенерології), проф. С.М. Савенко (нервових хвороб) [20, арк. 7].

1946-1951 рр. – це період появи перших монографій та наукових збірників: "Рак мат-

ки" (Київ, 1946), "Мати і дитина" (Київ, 1946) М.К. Венцківського; "Нариси з переливання крові" (1946) І.Г. Федорова; "Вторинна кровотеча" (Київ, 1947) Н.П. Новікова; "Хвороба Боткіна" (1948) Н.Б. Щупака; "Про механізм сечогінної дії меркузалу" (Чернівці, 1948) М.Ю. Рапопорта; "Реактивність організму під час збудження і гальмування. Збірник робіт кафедри патофізіології" (Чернівці, 1948) за ред. І.Г. Федорова; "Остеомієліт та його лікування. На допомогу дільничному лікарю" (Москва, 1949), "Нариси з хірургії органів грудної порожнини" (Москва, 1949) Б.К. Осіпова; "Мінливість патогенних мікроорганізмів" (Київ, 1949) Г.П. Каліна; "Вчені записки ЧДМІ" (Чернівці, 1949. – Т. 1.).

Упродовж перших восьми років діяльності ЧДМІ організовано й проведено понад 18 наукових конференцій, з-поміж яких варто відзначити конференцію з мінливості мікробів (25.09.1948), присвячена ендемічному зобу (30-31.10.1948), X Наукову конференцію ЧДМІ за підсумками науково-дослідної роботи у 1948 році (02.1949), присвячену питанням антибіотиків (7-8.01.1951), "Павловські читання" (1-16.11.1951) та ін. Крім того, професорсько-викладацький склад брав активну участь у роботі наукових товариств (Єдиного медичного товариства; отоларингологічного, товариства фізіологів тощо), з'їздах біохіміків, фізіологів, хірургів, акушерів та гінекологів, ортопедів тощо. У провідних наукових медичних журналах надруковано низку робіт професорів інституту ("Врачебное дело", "Госпитальное дело", "Труды украинского Психоневрологического института" та ін.).

Першим зарахованим аспірантом ЧДМІ 1 серпня 1946 р. став **Т.А. Аношкін**. Відомо, що аспірант був закріплений за кафедрою нормальної анатомії та виконував дисертаційну роботу на тему "Про варіабельність підключеної артерії". Протягом 1946-1947 н. р. на кафедрі патофізіології зарахований ще один аспірант (керівник – проф. І.Г. Федоров), однак за вказівкою МОЗ він був переведений до Львівського медінституту. У 1946-1951 рр. за ЧДМІ числився лише один аспірант, у 1951-1952 н. р. кількість аспірантів зростає до чотирьох. Із щорічних звітів ЧДМІ відомо, що навчання в аспірантурі було досить проблемним для інституту [10, арк. 3, 9, 50]. 20 квітня 1951 року проведено першу наукову конференцію аспірантів та клінічних ординаторів [19, арк. 185].

Перші два клінічні ординатори зараховані 1 серпня 1946 року, ще 9 – з березня 1947 року, 1 – з липня 1947 року, 1 – завершував ординатуру (переведений із Харківського медінституту). Ординаторів зараховано на кафедри факультетської терапії (2), госпітальної терапії (1), факультетської хірургії (3), госпітальної хірургії (1), шкірно-венеричних хвороб (2), інфекційних хвороб (1), педіатрії (1), акушерства та гінекології (2) [10, арк. 48]. Якщо у 1947-1950 рр. кількість клінічних ординаторів зменшилась до 10 (у 1947-1948 н. р. – 11 ординаторів), то вже у звітах за 1950-1951 н. р.

та 1951-1952 н. р. подається про збільшення їхньої чисельності до 15 та 19 відповідно [13, арк. 52-53; 16, арк. 117, 237]. Відомо, що з 15 ординаторів, які навчалися у 1950-1951 н.р., десятеро були випускниками ЧДМІ [19, арк. 185]. Низку робіт клінічних ординаторів вже в перші роки їх навчання відзначено викладачами вишу. Прикладом може послужити праця ординатора **Ю.С. Касько**⁸ "Досвід роботи вензагону за матеріалами обстеження Кельменецького району" (керівник – доц. М.Г. Безюк) – 1946–1947 н. р. [9, арк. 122].

У 1946-1951 рр. розширено матеріальну базу та фонд наукової бібліотеки ЧДМІ. Наприкінці 1950-1951 н. р. приміщення бібліотеки налічувало сім кімнат загальною площею 242 м² і мало три відділи з п'ятьма підвідділами: 1) відділ комплектування, обробки і каталогізації; 2) відділ обслуговування (читальний зал і абонемент для професорсько-викладацького складу; читальний зал для студентів на 120 місць; абонемент для студентів; міжбібліотечний абонемент; відділ іноземної літератури); 3) довідково-бібліографічний відділ. Для порівняння згадаємо, що в перші роки діяльності ЧДМІ бібліотека складалася з двох відділів: обслуговування читача та відділу комплектування і обробки. Згодом, після формування алфавітного і системного каталогів (1945-1946 рр.), тематичної картотеки вітчизняної медичної періодики, бібліотекою видано 526 бібліографічних довідок, організовано перекладацьке бюро, яке здійснювало переклади з німецької, французької, англійської та румунської мов. Бібліотека мала дві друкарські машинки з російським та латинським шрифтами. У 1946-1948 рр. переплетено журнальний фонд і підшивки газет; у 1950-1951 рр. переплетено підручники, монографії, художню літературу. У 1947-1948 рр. закуплено велику кількість меблів (книжкові стелажи, стільці, столи, квіткові тумби). Бібліотека розпочала періодичний випуск інформаційного бюлетеня нових надходжень, який розсилався на кафедри інституту [6, арк. 40 зв.; 10, арк. 32-34; 13, арк. 54; 19, арк. 196-205].

Книжковий фонд бібліотеки кількісно зростає (із 508 книг у 1945 р. до 52094 книг у 1951 р.), збільшилася також і кількість відвідувачів (з 1263 до 57616, а книговидача – з 3994 до 83784) (табл. 8). Наприкінці 1950-1951 н. р. іноземний фонд бібліотеки нараховував 6000 примірників, журнальний

фонд – 4573 примірники, підшивок газет – 167. Для поліпшення обслуговування студентів літературою в період екзаменаційних сесій організовано три додаткові читальні зали на кафедрі біохімії, гістології та у вестибюлі актового залу на 2-му поверсі, які працювали 12 год на добу [19, арк. 196-205].

Певних здобутків досягнуто в **галузі спорту**. Створено власну фізкультурну базу. У 1951 році ЧДМІ мав гімнастичну залу, лижну базу, кабінет медичного контролю, спортивну залу загальною площею 328 м², стрільковий тир. Інститут орендував стадіон "Динамо" на осінньо-весняний період. Працювали такі спортивні секції: гімнастика, футбол, баскетбол, волейбол, легка атлетика, лижна, стрільба, бокс, шахмати-шашки, автомото-секція; розгорнув роботу радіогурток. Спортивні команди ЧДМІ посідали призові місця як на рівні області, так і в республіканських змаганнях. Так, команда гімнастів на республіканських змаганнях ДСО "Медик" і медичних ВНЗ УРСР посіла у 1949 році 3-тє місце, у 1951 році – 5-тє місце. У 1948-1949 н. р. випущено 12 водіїв мотоциклів, у 1949-1950 н. р. – 30. У 1948-1951 рр. в ЧДМІ підготовлено 532 розрядники, 225 інструкторів-супільників та спортивних суддів, 10 чемпіонів і рекордсменів міста та області. У цей період видавалася газета "Спорт" [10, арк. 50-51; 16, арк. 30-33; 19, арк. 61-62; 27, арк. 36-44].

Лікувальна робота. Інститут став лікувально-медичним центром області, що організовував свою роботу на базі медико-санітарних закладів краю. З кожним роком покращувалася шефська робота (голова шефської комісії доц. М.П. Новіков). Викладачі систематично виїжджали в райони, де здійснювали кваліфіковану медичну допомогу, сприяли організації лікарень і сільських лікарських дільниць, читали лекції для підвищення кваліфікації лікарського і середнього медичного персоналу, проводили лекції та бесіди на суспільно-політичні теми. У 1946-1947 рр. відзначено роботу, проведену у Вижицькому районі співробітниками кафедри загальної хірургії (М.П. Новіков, М.Г. Гуляницький, П.Е. Рибалкін), у Сторожинецькому районі – колективом кафедри госпітальної терапії (Д.Г. Крічін, О.О. Колачов), а також роботу доцента Ендера та завкафедри факультетської хірургії Є.Р. Цитрицького. У травні 1947 року ЧДМІ взяв шефство над новоорганізованими

Таблиця 8

**Книжковий фонд наукової бібліотеки Чернівецького державного медичного інституту
(1944–1951 рр.)**

Роки	Книжковий фонд	Відвідувачі	Книговидача
1944	0	0	0
1945	580	1263	3994
1946	14000	17505	28890
1947	19495	32073	46812
1948	30170	35251	47297
1949	36079	36045	54386
1950	44598	54849	73921
1951	52094	57616	83784

колгоспами двох районів області [10, арк. 54-55]. У 1950 році співробітниками ЧДМІ здійснено понад 300 виїздів у райони для обстежень, консультацій, проведення наукових конференцій, надали понад 2000 консультацій хворим, прочитано понад 200 лекцій, організовані наради з питань організації лікувальної допомоги населенню краю [18].

Багато професорів і доцентів ЧДМІ були провідними обласними спеціалістами, засновниками наукових шкіл і тематик, експериментальних досліджень; завідувачі клінічними кафедрами одночасно ставали завідувачами відповідних клінічних відділів лікарень, медичних служб, головами обласних і республіканських відділень та управлінь медичних наукових товариств. Так, **В.А. Ельберг** започаткував вивчення актуальних проблем кардіології, обіймав посаду головного терапевта Чернівецької області; **Б.Б. Роднянський** провів важливу роботу щодо раннього виявлення зоба на Буковині та йодної профілактики населення; **З.Н. Гржебін** став засновником дерматовенерологічної школи на Буковині, перших наукових досліджень з мікробіології та санітарної мікробіології на Буковині; завдяки **Г.П. Калині** буковинська школа мікробіологів заявила про своє існування не тільки в Україні, але на території СРСР та за кордоном; **Б.Л. Радзіховський** став фундатором офтальмології на Буковині; **Ф.А. Баштан**, голова обласного осередку наукового товариства гігієністів, започаткував дослідження чистоти та складу атмосферного повітря, питної води та ґрунтів, провів важливу роботу щодо профілактики ендемічного зоба на Буковині; **О.Ю. Мангейм**, який обіймав посаду головного обласного травматолога, започаткував наукову тематику з проблем гнійної хірургії і травматології; **С.М. Савенко** був головою обласного відділення наукового товариства невропатологів та психіатрів, членом правління республіканського товариства невропатологів, членом редакційної ради журналу "Лікарська справа"; **Є.Р. Цитрицький** був головою правління Обласного наукового хірургічного товариства та започаткував вивчення ендемічного зоба на Буковині; **Н.Б. Щупак** очолював Обласне терапевтичне товариство; **С.П. Закривидорога** впровадив у практику охорони здоров'я нові препарати; **М.К. Венціківський** був головним акушером-гінекологом області; **Л.Б. Теодор** працював обласним акушером-гінекологом Чернівецької ради з пологової допомоги при МОЗ СРСР; під керівництвом **Н.П. Татаренко** відбувалося становлення психіатричної допомоги населенню Буковини; **Н.М. Шинкерман** працював на посаді головного патологоанатома Прикарпатського військового округу, став засновником патолого-анатомічної служби на Буковині; **О.М. Федорович** розробив концепцію патогенного впливу лямблій на перебіг гострих шлунково-кишкових захворювань та запропонував діагностичний копрологічний тест аглютинації ентеропатогенних мікроорганізмів, які сприя-

ли істотному зменшенню дитячої смертності в Чернівецькій області.

У цей період неоціненним є вклад професорсько-викладацького складу ЧДМІ в допомозі лікувальним установам та населенню краю в боротьбі з епідемічними та ендемічними захворюваннями. На Буковині було поширене захворювання на ендемічний зоб⁹. У 1945-1946 рр. асистент П.Е. Рибалкін провів обстеження в 15 населених пунктах Вашківецького та Вижицького районів і виявив понад 35 % хворих. Ці дані були підтвержені дослідженнями Інституту експериментальної й клінічної терапії АМН СРСР (керівник – д. мед. н. М.Н. Фотієва); у Вижицькому і Путильському районах у 1947 р. був виявлений високий відсоток хворих на зоб: 55,7 % у Путильському і 59,3 % у Вижицькому. За результатами досліджень зобна ендемія в Чернівецькій області була визнана чи не найтяжчою в СРСР. У 1948 р. була проведена експедиція співробітників ЧДМІ і Обласного відділу охорони здоров'я (керівник – доц. Б.Б. Роднянський): обстежено населення Сторожинецького району. Подібні експедиції в райони ураження ендемічним зобом проведені також під керівництвом Ф.А. Баштана. Дослідження виявили наявність уражених ендемічним зобом вогнищ у чотирьох районах: Вижицькому, Путильському, Вашківецькому і Сторожинецькому) [27, арк. 52-54]. Пізніше це захворювання зафіксовано і в інших районах області – Чернівецькому, Садгірському, Герцаївському, Кіцманському [3, арк. 302].

У 1947 р. у Путильському районі був відкритий перший протизобний пункт, з січня 1948 р. розпочала роботу обласна зобна комісія, до складу якої входили в основному співробітників ЧДМІ. У 1948 р. члени експедиції, організованої кафедрою загальної хірургії ЧДМІ під керівництвом П.Е. Рибалкіна, пройодували запаси солі, закрили сольові джерела, що знаходились в антисанітарному стані і проінструктували районних медичних працівників про протизобні заходи. Члени експедиції обстежили 603 особи різних вікових категорій, 388 із них – клінічно. У цьому ж році Чернівецька дитяча міська поліклініка разом з П.Е. Рибалкіним організувала йодпрофілактику серед частини шкіл м. Чернівці, оглянувши 4000 школярів. Загалом у 1948 р. йодною протизобною профілактикою було охоплено 36000 дітей і підлітків. У травні 1948 р. започатковано Обласну зобну станцію [3, арк. 300-310], яка в 1950 р. була перейменована на протизобний диспансер, що підкреслювало напрямок діяльності закладу. Тоді ж при диспансері організований стаціонар на 25 ліжок. Вивченням патоморфології зоба займався Н.М. Шинкерман. Одержані ним результати та рекомендації використані під час ліквідації вогнища ендемічного зоба на Прикарпатті. У результаті поліпшення санітарно-гігієнічних умов життя населення області, проведення протизобної профілактики у 1944–1950-х рр. досягнуто зниження захворюваності зобом по окремих районах у 5-8 раз [27, арк. 52-54; 29, арк. 7-8].

Результатом наукових досліджень співробітників ЧДМІ стала кандидатська дисертація П.Е. Рибалкіна "Ендемічний зоб у Північній Буковині та його хірургічне лікування" (1947 р.) та докторська дисертація Ф.А. Баштана "Роль гігієнічних факторів в етіології ендемічного зоба на Буковині" (1949 р.). У подальші роки кількість дисертаційних та монографічних досліджень присвячених цій тематиці, зростає.

У 1947 р. асистент кафедри інфекційних хвороб Ю.Ю. Косовський уперше виявив своєрідне гостре захворювання, яка отримала назву "Буковинська геморагічна лихоманка"¹¹. У результаті комплексної роботи кафедр інфекційних хвороб (Ю.Ю. Косовський), мікробіології (Г.П. Каліна, І.І. Рибас, В.М. Місняєва), госпітальної терапії (О.О. Колачов) і невропатології (С.М. Савенко, Ю.Г. Рузінова) були детально вивчені клініка, епідеміологія, етіологія цього захворювання і намічені шляхи боротьби з ним [24, арк. 78-80]. Г.П. Каліна працював за сумісництвом заст. з наукової роботи новоствореного Чернівецького НДІ епідеміології та мікробіології, завдання якого полягало у вивченні етіології, патогенезу, клініки, діагностики, лікування, епідеміології та профілактики "Буковинської геморагічної лихоманки". У 1949 р. під час спалаху в Чернівцях епідемії сальмонельозу саме колектив кафедри на чолі з Г.П. Каліною першим виявив та ідентифікував збудника *S. typhimurium* та встановив джерело інфекції.

Співробітники кафедри дерматовенерології (М.Г. Безюк, Ю.М. Касько та ін.) проводили експедиції з метою виявлення хворих на венеричні та інфекційні шкірні захворювання. Вони організували курси підвищення знань лікарів суміжних спеціальностей з питань клініки та діагностики сифілісу. У 1950 р. порівняно з 1949 р. число випадків уродженого сифілісу зменшилося втричі. Важливим завданням була організація боротьби з туберкульозом шкіри, ліквідовані тяжкі форми вовчакового лишая. Вагомим був також внесок З.Н. Гржебіна у вивчення патогенезу, клініки та лікування сифілісу, туберкульозу шкіри, грибкових уражень та інших інфекцій шкіри.

Кафедрою нервових хворих на чолі з С.М. Савенком вивчена невропатологія висипного і поворотного тифів, описана клініка і гістопатологія гострої прогресуючої форми поліомієліту, досліджені маловідомі форми неспецифічного ураження спинного мозку при туберкульозі. С.М. Савенко вперше описав Буковинський кліщовий енцефаліт, його клініку, патогістологію та лікування.

Значну допомогу офтальмологічній службі в області надали співробітники кафедри очних хвороб на чолі з Б.Л. Радзіховським. На той час на Буковині було всього дев'ять окулістів, які працювали лише в м. Чернівцях. Очна захворюваність в області була високою (гонобленорея, трахома, туберкульоз, сифіліс та ін. очні захворювання) [36]. У 1947 р. очне відділення було розширене до

50 ліжок, створено операційний блок, перев'язувальні кімнати, оглядові, навчальні кімнати та лабораторію. Робота Б.Л. Радзіховського з ранньої діагностики глаукоми та інших захворювань, розробка питань, пов'язаних з фізіологією очей, винайдення ряду приладів, на які отримано авторські свідоцтва, призвела до покращення офтальмологічної служби області [29, арк. 7-8].

Ф.А. Баштан започаткував дослідження чистоти та складу атмосферного повітря, питної води, ґрунтів. Свій винахід – прилад для визначення миш'яку (арсену) в об'єктах зовнішнього середовища – він впровадив у практику санітарної служби [38, с. 120]. Колектив кафедри фармакології надавав методичну допомогу аптечній мережі міста та області: щомісячно контролював роботу аптек, призначення рецептів лікарями, а для Чернівецького, Хмельницького і Закарпатського аптекоуправлінь проводив біологічну стандартизацію лікарських засобів. С.П. Закривидорога зробив вагомий внесок у фармакологію барбітуратів (засобів для наркозу, снодійних), за його участю в практику охорони здоров'я впроваджені терпентинова мазь, настойка кінського щавлю [35]. Колектив кафедри акушерства і гінекології надавав допомогу в організації колгоспних пологових будинків у трьох районах області [11, арк. 154]. Кафедра гігієни за дорученням МОЗ УРСР виконувала важливе завдання з вивчення санітарно-гігієнічних умов Унізьського водосховища у зв'язку з будівництвом гідроелектростанції на Дністрі [29, арк. 7-8].

Наукові дослідження співробітників ЧДМІ застосовувалися на практиці у виробничій сфері краю. Так, робота асистента Малиновського "Хімічна побудова сахаратів лужно-земельних металів" (1948 р.) знайшла практичне застосування і була впроваджена у виробництво на місцевих цукрових заводах [22, арк. 37]; роботи проф. Мангейма, асист. Пеховича, доц. Аги, асист. Юнгельса "Травматизм на підприємствах трикотажної промисловості м. Чернівці" та проф. Теодора "Гінекологічна захворюваність працівників трикотажної промисловості" стосувалися вивчення виробничого травматизму в трикотажній і текстильній промисловості Чернівецької області [19, арк. 83-84]. Деякі науково-дослідні роботи співробітників ЧДМІ впроваджені у практику охорони здоров'я: у лікарні Вижницького району та в лікарні с. Великий Кучурів засвоєні новокаїнова, новокаїново-пеніцилінова блокади (модифікація проф. Троїцького); у Сокирянській районній лікарні введена терапія виразкової хвороби малими дозами бромю (кафедра факультетської терапії); застосований поперековий прокол для лікування сифілісу в Кіцманському, Вижницькому і Новоселицькому районах (кафедра дерматовенерології); асист. Г. Фішером винайдена крапельниця для внутрішньовенного переливання крові (кафедра нормальної анатомії); проф С.П. Закривидорогою встановлені фітонцидні властивості хрінниці (віничника) і залежність токсичності від шляхів уведення, що

був використаний як протималярійний засіб тощо [19, арк. 91-92; 22, арк. 33-45; 26, арк. 49]

Отже, у цей період проводилася робота, у результаті якої налагоджено організаційну, педагогічну та наукову діяльність ЧДМІ. Це час формування першого професорсько-викладацького складу ЧДМІ, планування наукової роботи інституту, видання перших монографій та збірок наукових робіт, зарахування перших аспірантів та клінічних ординаторів. Покращено матеріальну базу. Завдяки роботі колективу зростає зацікавленість абітурієнтів інститутом. З-поміж студентів збільшується чисельність українців, однак кількість абітурієнтів з Чернівецької області ще залишається низькою. Спостерігається процес стабілізації науково-педагогічного складу, що створює кращі умови для фахової підготовки студентів, ведення наукової роботи та лікувальної діяльності. Наприкінці досліджуваного періоду відбулися шість випусків ЧДМІ (1230 молодих лікарів). Фонд бібліотеки навчального закладу збільшується, покращується його якість порівняно з попереднім періодом. Поліпшилася матеріальна база наукових досліджень, хоча вчені вказували на недостатність реактивів, віваріїв, експериментальної виробничої майстерні тощо. Інститут став лікувально-медичним центром області.

Однак найбільше вражає старання, фахова, цілеспрямована та, без перебільшення, героїчна і віддана справі діяльність професорсько-викладацького колективу ЧДМІ в цей період.

Примітки:

1. Кошторис на утримання ЧДМІ: 9 млн крб (1946 р.); 10.5 млн крб (1947 р.); 11.6 млн крб (1948 р.); 12.8 млн крб (1949 р.); 13.3 млн крб (1950 р.); 16.8 млн крб (1951 р.).

2. Станом на кінець 1946 р. 355 проживало в гуртожитках ЧДМІ, 486 – у приватних квартирах, що оплачував навчальний заклад. Дотація на утримання гуртожитків складала 34.000 крб, а оренда квартир для студентів – 155.000 крб [7, арк. 9-12].

3. Кошторис на 1948 р. становив 11,6 млн крб. З них фонд заробітної плати складав 5,8 млн крб (педагогічний персонал – 4,5 млн крб) [12, арк. 4].

4. Слід відзначити таких відомих в Україні та за її межами послідовників Н.М. Шінкermana – акад. АМН України, чл.-кор. НАН України, заслуженого діяча науки і техніки України Д.Д. Зербіно та дійсного члена Міжнародної академії патології (Нью-Йорк, США) проф. В.С. Прокопчака.

5. У списку апаратури, медичного обладнання та спеціального інвентарю ЧДМІ станом на 1 січня 1948 р. зазначено 37 одиниць: ареометри (68), апарати Ріва-Рочі (11), Патена (5), Кніпінга (10), Коль Рауша (5), Естінгера (5), Міхаеліса (6), Боброва (20), Панченка (4), Бородіна (16), Ледена (9) та ін. Серед господарського інвентарю зазначено 730 аудиторних та звичайних столів, 610

стілців, 1466 табуреток, 212 лавиць, 203 шафи (ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 22. – Арк. 36-56).

6. Науковий план ЧДМІ на 1947 р.: 1) проблема "Вивчення ендемічного зоба в Північній Буковині" (10 тем); 2) "Венеризм у Північній Буковині" (4 теми); 3) "Вивчення механізму дії лікарських засобів" (15 тем); 4) "Питання військового травматизму і ліквідація його наслідків" (12 тем); 5) "Нові методи діагностики, терапії і профілактики" (21 тема); 6) "Питання регуляції життєвих процесів" (28 тем); 7) "Питання охорони материнства і дитинства" (8 тем); 8) "Патогенез пухлин" (6 тем); 9. "Санітарні наслідки війни" (16 тем); позапланові питання – 6 тем (ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 22. – Арк. 71-72).

7. У статті, опублікованій у газеті "Радянська Буковина", підсумовуючи діяльність ЧДМІ за п'ять років, директор інституту Д.С. Ловля з оптимізмом написав, що "до кінця 1950 р. інститут матиме на чолі кафедр понад 70 % наукових працівників із науковими ступенями доктора наук" (ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 48. – Арк. 12).

8. Ювеналій Семенович Касько на кафедрі дерматовенерології ЧДМІ пройшов шлях від клінічного ординатора й асистента (1950 р.) до професора (з 1965 р.), віддавши їй 43 роки невтомної праці. У період 1956 до 1984 рр. завідував цією кафедрою. Його ім'я внесено до галереї фундаторів наукових шкіл Буковинського державного медичного університету.

9. У 1946–1950 рр. були проведені масові огляди населення в усіх семи західних областях України, які показали, що в гірських районах Закарпатської області на різні форми ендемічного зоба хворіло до половини населення. Ураженість населення гірських районів Чернівецької області досягла 75 %. У Волинській області середні показники ураженості зобом дорослих становили 30 %, а дітей – 50 %.

Перші згадки про поширеність ендокринних захворювань в регіоні припадають на період його перебування у складі Австро-Угорської імперії. Зокрема уродженець Чернівців, санітарний лікар А. Флінкер, упродовж 1907–1911 рр. опублікував серію робіт, присвячених поширенню, механізмам розвитку та особливостям перебігу ендемічного кретинізму в Буковинських Карпатах, а саме у Вижниці. Вже тоді на теренах Австро-Угорщини проблему йодного дефіциту вирішували шляхом йодування харчової солі. З початком перебування Північної Буковини у складі Румунії профілактика йододифіцитних захворювань припинилася. Новий етап в історії розвитку ендокринології на Буковині розпочався у 1940-х рр., коли вперше була встановлена ця хвороба в 1941 р. співробітником Українського інституту експериментальної ендокринології, проф. Копеловичем у населення Вижницького та Путильського районів (виявлено понад 50 хворих на зоб).

Більш детально про історію розвитку цього захворювання йдеться в статті Бойчука Т.М., Пашковської Н.В., Ляшука П.М., Леонової М.О. Історія розвитку ендокринології на Північній Буковині // *Міжнародний ендокринологічний журнал*. – 2013. – № 6 (54). – С. 80-86.

ІІ. Захворювання з'явилося у 1945 році серед лісорубів Глибощького, Садгирського і Чернівецького районів та прогресувало до 1947 року. У 1947 році "Буковинська геморагічна лихоманка" несподівано припинилась.

Література

- Архів БДМУ. – Ф. Р-398 – О. 1. – Спр. № 63. Архівні особові справи на співробітників, які покинули Інститут у 1944-1967 рр. – 253 арк.
- Архів БДМУ. – Ф. Р-398 – О. 39. – Спр. № 53. Савенко Сергій Миколайович (1953-1976 рр.). – 108 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 45а. Лобинцев С.К. Розвиток охорони здоров'я в Чернівецькій області. – 337 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 85. Навчальний план лікувального факультету ЧДМІ на 1944 р. – 1 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 1. – Спр. № 28. Звіти про роботу кафедр ЧДМІ за 1945–1946 н. р. – 146 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 1. – Спр. № 33. Кошторис ЧДМІ на 1946 р. – 51 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 1. – Спр. № 34. Річний бухгалтерський звіт ЧДМІ за 1946 р. – 49 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 1. – Спр. № 20. Списки студентів, які закінчили ЧДМІ у 1946 р. – 23 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 15. Звіти кафедр ЧДМІ за 1946-1947 рр. – 178 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 14. Звіт ЧДМІ за 1946-1947 рр. – 55 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 21. Протоколи вчених рад ЧДМІ за 1947 р. – 170 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 22. Фінансовий звіт ЧДМІ за 1947 р. – 72 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 94. Річний звіт про діяльність ЧДМІ за 1947–1948 н. р. – 65 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 509. Річний бухгалтерський звіт ЧДМІ за 1948 р. – 56 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 130. Акти перевірки і обстеження науково-дослідної роботи ЧДМІ за 1949 р. – 26 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 168. Річний звіт про діяльність ЧДМІ за 1949–1950 н. р. – 133 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 509. Річний бухгалтерський звіт ЧДМІ за 1950 р. – 55 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 48. Матеріали святкування п'ятирічного ювілею ЧДМІ у 1950 р. – 65 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 147. Річний звіт про діяльність ЧДМІ за 1950–1951 н. р. – 221 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 50. Акт прийому – передачі справ Інституту новопризначеному директору (1951 р.). – 10 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 168. Річний звіт про діяльність ЧДМІ за 1951–1952 н. р. – 235 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 186. Звіти ЧДМІ про виконання плану науково-дослідних робіт у 1952 р. та дані про виконання науково-дослідної роботи за період 1947–1952 рр. – 56 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 59. Матеріали "10 років існування ЧДМІ 1944–1954 рр. (тематика дисертаційних робіт, списки професорсько-викладацького складу)". – 140 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 60. Звіти кафедр про допомогу органам охорони здоров'я за 1944–1954 рр. – 80 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 58. Доповідь на розширеному засіданні вченої ради "10 років існування Інституту у 1944–1954 рр.". – 58 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 64. Історичні довідки і доповіді з історії, організації та розвитку кафедр ЧДМІ за 1944–1956 рр. – Т. 1. – 161 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 64. Історичні довідки і доповіді з історії, організації та розвитку кафедр ЧДМІ за 1944–1956 рр. – Т. 2. – 140 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 262. Довідка про опубліковані наукові роботи завідувачами кафедр та дані про наукову продукцію ЧДМІ за 1945–1956 рр. – 13 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 70. Довідка про розвиток і діяльність ЧДМІ у 1944–1957 рр. – 11 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 289. Звіт про діяльність ЧДМІ за період 1945–1957 р. (До 40-річчя жовтневої соціалістичної революції). – 179 арк.
- ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 1281. Матеріали святкування 20-річчя ЧДМІ (1944–1964 рр.) (план, тексти, доповіді, газетні статті, накази, телеграми тощо). – 71 арк.
- Бойчук Т.М. Заснування Чернівецького державного медичного інституту (1944-1946 рр.) / Т.М. Бойчук, А.А. Мойсей // *Бук. мед. вісник*. – 2015. – № 4 (76). – Т. 19. – С. 242–272.
- Буковинський державний медичний університет: Історія і сьогодення (до 70-річчя) [Бойчук Т.М., Геруш І.В., Білоокий В.В. та ін.]; за ред. Т.М. Бойчука. – Чернівці: БДМУ, 2014. – 272 с.: іл.
- Історія становлення, сьогодення і майбутнє кафедри хірургії та урології / А.Г. Іфтодій, І.В. Шкварковський, О.С. Федорук [та ін.] // *Бук. мед. вісн.* – 2014. – Т. 18, № 1 (69). – С. 215-222.
- Косуба Р.Б. Професор С.П. Закривидорога – фундатор кафедри фармакології на Буковині / Р.Б. Косуба // *Клін. та експерим. патол.* – 2009. – Т. VIII, № 1. – С. 125-127.
- Кучук О.П. Радзіховський Б.Л. – вчений, педагог, фундатор офтальмології на Буковині / О.П. Кучук, Г.Д. Ловля, Я.І. Пенішкевич // *Клін. та експерим. патол.* – 2009. – Т. VIII, № 4. – С. 142-144.
- Пішак В.П. Гржебін З.Н. – визначний науковець, лікар, педагог / В.П. Пішак, О.І. Денисенко, Н.Б. Бродовська, Т.П. Височанська // *Клін. та експерим. патол.* – 2009. – Т. VIII, № 1. – С. 122-124.
- Пішак В.П. Федір Андрійович Баштан – засновник кафедри гігієни та екології БДМУ / В.П. Пішак, О.М. Жуковський, Л.І. Власик // *Клін. та експерим. патол.* – 2009. – Т. VIII, № 1. – С. 119-121.
- Пішак В.П. Вчений, педагог, вихователь (Склярів Я.П.) / В.П. Пішак, В.Ф. Мислицький, С.С. Ткачук, Г.І. Ходоровський // *Клін. та експерим. патол.* – 2009. – Т. VIII, № 1. – С. 130-131.
- Пішак В.П. Життєвий та науковий шлях професора Г.П. Калини / В.П. Пішак, І.Й. Сидорчук, С.Є. Дейнека // *Клін. та експерим. патол.* – 2009. – Т. VIII, № 1. – С. 128-129.
- Хухліна О.С. Сторінки історії та наукові здобутки кафедри внутрішньої медицини, клінічної фармакології та професійних хвороб за 70 років невтомної праці / О.С. Хухліна, О.В. Залявська // *Бук. мед. вісник*. – 2014. – Т. 18, № 1 (69). – С. 223-228.

ДИРЕКТОР ІНСТИТУТУ

ЛОВЛЯ Дмитро Сергійович (1895-1955)

кандидат медичних наук, доцент, директор ЧДМІ

Народився у с. Рамешки Тверської області. Закінчив у 1914 р. чоловічу гімназію у м. Твер. Упродовж 1914-1918 рр. навчався в Московському університеті на медичному факультеті. У 1925 р. закінчив Київський медичний інститут. У 1929 р. був призначений на посаду директора Харківського медичного університету. За наклепом у 1937 р. арештований НКВД, реабілітований у 1940 р. У серпні 1945 р. призначений на посаду директора ЧДМІ, де одночасно працював за сумісництвом асистентом, доцентом кафедри інфекційних хвороб. У 1950 р. за станом здоров'я вийшов на пенсію й останні роки життя мешкав у Чернівцях.

ЗАСТУПНИК ДИРЕКТОРА З НАВЧАЛЬНОЇ ТА НАУКОВОЇ РОБОТИ

ЗОТІН Михайло Михайлович

кандидат біологічних наук, доцент, заступник директора (1946-1957)

Народився 16 березня 1889 р. у с. Юрино Марійської АРСР (Росія). У 1912 р. закінчив природничо-історичне відділення фізико-математичного факультету Казанського університету. У 1930-1945 рр. працював на посадах асистента, зав. методичного кабінету, декана санітарно-гігієнічного факультету, заст. директора з навчальної та наукової роботи Харківського медичного інституту (Харків-Чкалов-Харків). У 1944 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «До питання екології Anopheles». У 1946-1962 рр. працював у ЧДМІ на кафедрі заг. біології завідувачем, доцентом (з 1947 р.). Упродовж 1946-1957 рр. за сумісництвом виконував обов'язки заст. директора з навчальної та наукової роботи.

ДЕКАНИ ФАКУЛЬТЕТУ

ФЕДОРОВ Іван Гнатович (1910-1972)

доктор медичних наук, професор, декан факультету (1946-1949)

Народився у м. Торопєць Калінінської області (Росія). Випускник та аспірант кафедри патофізіології 2-го Ленінградського медінституту (1934), доктор медичних наук (1940), професор (1946). З 1946 р. працює у ЧДМІ на посаді завкафедри патофізіології та декана лікувального факультету (1946-1949). У 1949 р. перевівся до Львівського медінституту, де працював на посаді завкафедри патофізіології (1949-59). У 1960-1972 рр. – завкафедри клінічної лабораторної діагностики Київського інституту удосконалення лікарів. Наукові праці присвячені клініко-лабораторній та фізіологічній оцінці дії препаратів крові та кровозамінників. Автор підручника «Основи патологічної фізіології» (1962).

СКЛЯРОВ Яків Павлович (1901-1992)

доктор медичних наук, професор, декан факультету.

Народився у с. Довгалівка Полтавської губернії. Випускник 1-го Харківського медінституту, де пізніше працював на посаді ст. асистента кафедри норм. фізіології. У 1946 р. був переведений до ЧДМІ на посаду завкафедри норм. фізіології та за сумісництвом виконував обов'язки декана лікувального факультету (1949-1952 рр.). У 1949 р. захистив докторську дисертацію при Київському медінституті на тему: "Матеріали до аналізу секреторної функції шлункових залоз при тривалому їх збудженні". У 1952 р. був переведений на посаду завкафедри норм. фізіології та за сумісництвом проректором з наукової роботи Львівського медінституту. Автор понад 170 праць, серед яких 6 монографій.

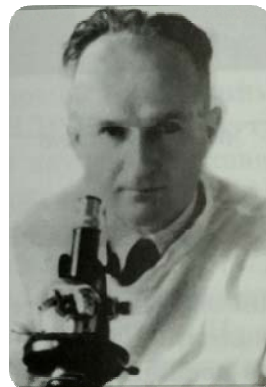
ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКИЙ СКЛАД (1946-1951)

доц. Конозенко І.Д.

доц. Пекарський М.Д.

доц. Безюк М.Г.

доц. Колачов О.О.

проф. Трігер В.А.

проф. Троїцький О.О.

проф. Шупак Н.Б.

проф. Гржебін З.Н.

проф. Радзіховський Б.Л.

доц. Заманський Л.Н.

проф. Теодор Л.Б.

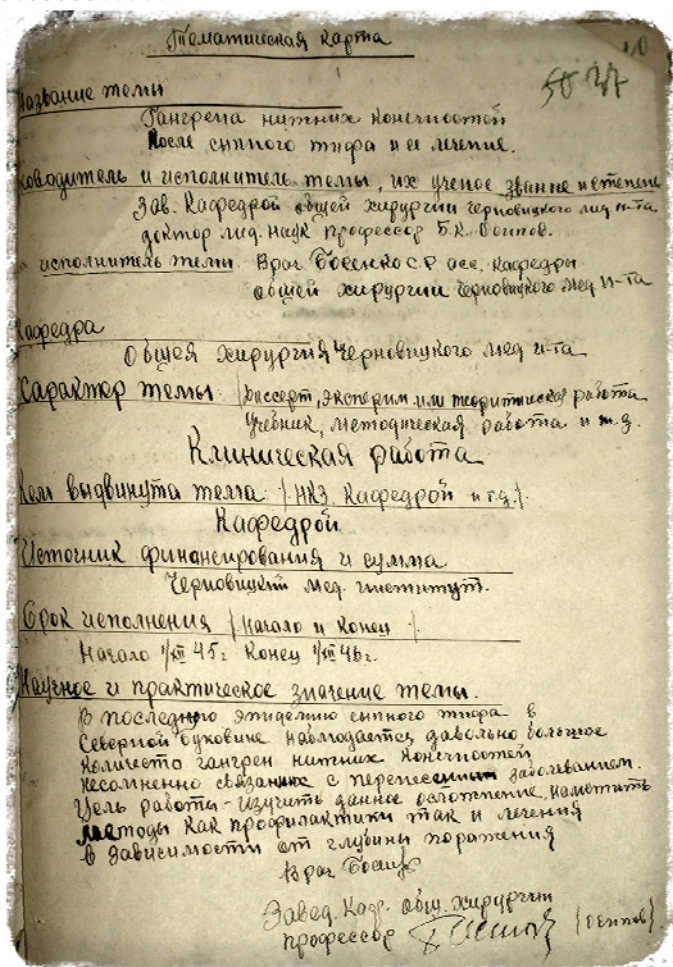
доц. Четвертак Д.С.

Фото № 1.
Випуск лікарів у 1946 р. Державна екзаменаційна комісія

Фото № 2. Тематична картка науково-дослідної роботи кафедри загальної хірургії на 1946 р. Друкується вперше

Фото № 3. Практичні заняття з курсу "Туберкульоз" на кафедрі факультетської хірургії у 1946 р. Історико-медичний музей БДМУ

**Фото № 4. Операція на тваринах під керівництвом Д.С. Четвертака (1950).
Архів проф. В.Ф. Мислицького**

Фото № 5. Заняття з оперативної хірургії (1946). Друкується вперше

**Фото № 6. Лабораторні роботи на кафедрі біохімії. Фото 1946 р.
Історико-медичний музей БДМУ**

**Фото № 7. Патологічна лабораторія. Зліва - І.Г. Федоров (1949).
Архів проф. В.Ф. Мислицького**

Фото № 8. Бокси на кафедрі мікробіології (1951). Друкується вперше

Фото № 9.
Практичні заняття на
кафедрі інфекційних
хвороб (1946).
Історико-медичний му-
зей БДМУ

Фото № 10.
Палата терапії сном (1951).
Друкується вперше

Фото № 11.
Підготовка до екзаменів з
"Фізіології" (1951). Дру-
кується вперше

Фото № 12.
Ленінський куточок
у гуртожитку № 1
по вул. М. Заньковоцької, 11
(1951). Друкується вперше

Фото № 13.
Кімната у гуртожитку № 2 по
вул. Червоноармійській, 3
(1951). Друкується вперше

Фото № 14.
Комплектування
і фонд бібліотеки (1951).
Друкується вперше

Фото № 15.
Студентський читальний зал у
бібліотеці ЧДМІ (1951). Друку-
ється вперше

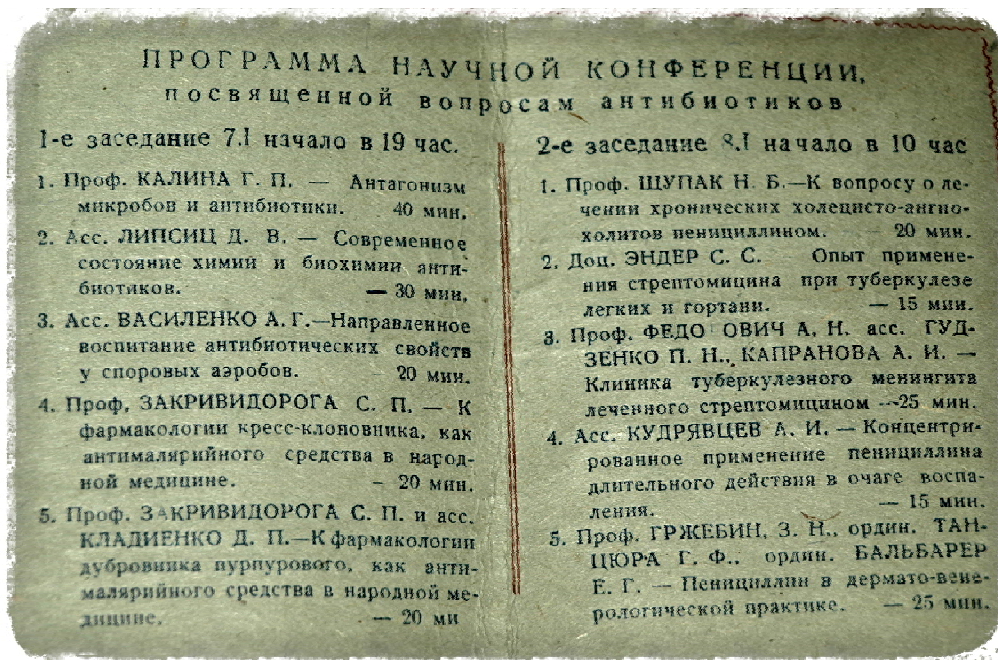

Фото № 16. Програма наукової конференції, присвяченої питанням антибіотиків (7-8 січня 1950 р.). Друкується вперше

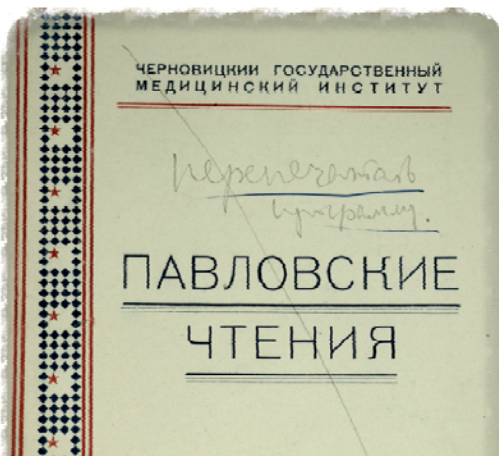
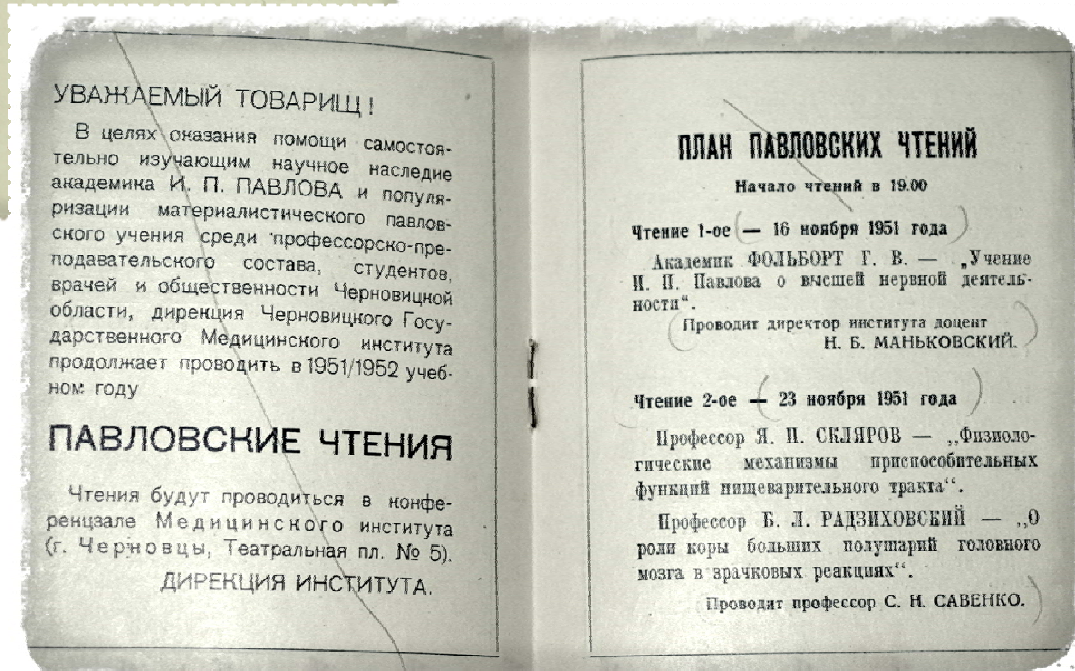

Фото № 17. Програма наукової конференції "Павловські читання" (1951). Друкується вперше

**ПЕРВЫЕ ШАГИ В ОРГАНИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЧЕРНОВИЦКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО МЕДИЦИНСКОГО ИНСТИТУТА (1945-1951 ГГ.)***Т.М. Бойчук, А.А. Мойсей*

Резюме. В статье делается попытка аналитического и синтезированного подходов к освещению истории развития Черновицкого государственного медицинского института в 1946-1951 гг.: закрепление за институтом зданий для размещения теоретических корпусов, клинических баз и студенческих общежитий; качественный, количественный и национальный состав профессоров, преподавателей и студентов; организация кафедр; учебно-воспитательный процесс; научная и лечебно-профилактическая деятельность заведения и т. п.

Ключевые слова: Черновицкий государственный медицинский институт, Буковинский государственный медицинский университет, лечебно-медицинский центр, научно-исследовательская работа, методическая комиссия, проблемная комиссия, профессорско-преподавательский состав, клиническая база, студенческое научное общество.

**THE FIRST STEPS IN ORGANISATION OF ACTIVITY OF CHERNIVTSI STATE
MEDICAL INSTITUTE (1946-1951)***T.M. Boychuk, A.A. Moysey*

Abstract. The article presents an attempt of the analytical and synthesized approach to the investigation and interpretation of the history of organization and development of Chernivtsi State Medical Institute in 1946-1951. The process of obtaining the buildings for theoretical blocks, clinical bases and students' campus is described along with analysis of the qualitative, quantitative and national content of the professors', instructors' and the students' staff; the conditions in which the higher educational establishment was organized; assigning premises to the institute for the theoretical buildings, clinical sites; number of students; appointment of the first administration, faculty, educational support personnel; organization of departments; educational process, scientific and treatment-prevention activities of the institution etc.

Key words: Chernivtsi State Medical Institute, Bukovinian State Medical University, medical center, scientific research, methodical committee, teaching staff, admission campaign, educational building, clinic base, organization of the departments, students' scientific society.

Higher State Educational Institution of Ukraine «Bukovinian State Medical University» (Chernivtsi)

Рецензент – проф. В.Ф. Мислицький

Buk. Med. Herald. – 2016. – Vol. 20, № 2 (78). – P. 241-267

Надійшла до редакції 04.02.2016 року